

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

A Kárpátkanyar a magyar és a román földrajztudományban

SZAKDOLGOZAT

FÖLDTUDOMÁNYI ALAPSZAK

Készítette:

Torday Lilla Kinga

térképész és geoinformatikus szakirányú hallgató

Témavezető:

Faragó Imre

mérnök tanár

ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2012

Tartalomjegyzék

A SZAKDOLGOZAT CÉLJA.....	4
I. A KÁRPÁTKANYAR.....	5
1. A Kárpátkanyar fogalma, elhelyezkedése és határai	5
2. A Kárpátkanyar részei.....	6
2.1. Háromszéki-havasok (<i>Munții Vrancei</i>)	7
2.2. Brassói-havasok (<i>Munții Brașovului</i>).....	9
2.3. Bucsecs-Királykő-hegyvidék (<i>Munții Bucegi-Leaota-Piatra Craiului</i>).....	10
II. A KÁRPÁTKANYAR MEGJELENÉSE A KÜLÖNBÖZŐ TÁJSZEMLÉLETEKBEN	13
1. A Kárpátkanyar elkülönítése a román földrajztudományban	13
1.1. Vintilă Mihăilescu	13
1.2. Petre Coteț.....	14
1.3. Alexandru Roșu	14
2. A magyar földrajztudomány véleménye a Kárpátkanyar területéről	16
2.1. Cholnoky Jenő	16
2.2. Prinz Gyula	17
2.3. Bulla Béla.....	18
2.4. Székely András	18
2.5. Az 1990-es évek magyar földrajztudománya	19
III. A KÁRPÁTKANYAR / CARPAȚII CURBURII FÖLDRAJZI NÉV MEGJELENÉSE A TÉRKÉPÉSZETBEN	21
1. A Kárpátkanyar a román kartográfiában	21
2. A Kárpátkanyar a magyar térképészetben	28
3. A Kárpátkanyar más kartográfiákban.....	39
ÖSSZEGRZÉS.....	43
A DOLGOZAT KÉSZÍTÉSÉHEZ FELHASZNÁLT TÉRKÉPEK ÉS ATLASZOK	44

HIVATKOZOTT IRODALOM.....	48
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	50

A szakdolgozat célja

Székelyföldön, Csíkszeredában születtem, tanulmányaimat Magyarországon folytattam, így egyaránt betekintést nyertem a magyar, illetve a román földrajzi tájszemlélet különbözőségeibe.

Dolgozatomban a Kárpátkanyari-hegyvidék természetföldrajzi táj térképi megjelenítését vizsgáltam. Áttekintettem a Kárpátkanyar Keleti-Kárpátokon belüli elhelyezkedését, figyelemmel követve határainak változásait, illetve kiterjedését, valamint a román és a magyar tájszemléletben történő betagolódását, kitérve a magyar és a román tájnévhasználat különbözőségeire.

Munkám alapja a legmodernebb, 1997-ben publikált, Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztása (KPTTB), amelyben elsőként jelentkezik a Kárpátkanyar elkülönítése a magyar földrajztudományban. A Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztása Kárpátkanyar néven, a Keleti-Kárpátok részeként, önálló tájként kezeli a Keleti-Kárpátok és a Déli-Kárpátok találkozásának vidékét. Ez új megoldás a magyar tájszemléletben, korábbi munkák nem, sőt a mai magyar földrajztudomány egyik része nem különíti el e tájat.

Kutatásaimat Csíkszeredában kezdtem a Kájoni János Megyei Könyvtár történelem-földrajz részlegén, ezt követően a Segítő Mária Katolikus Gimnáziumban folytattam vizsgálataimat, végül pedig a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem könyvtárát tanulmányoztam át. Begyűjtöttem a legfontosabb földrajzi iskolai és világlátásokat (a magyar, illetve a román nyelvűtől eltérő nyelvűeket is megvizsgálva), földrajzi témájú könyveket. A kutatást az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékének könyvtárában folytattam.

I. A Kárpátkanyar

1. A Kárpátkanyar fogalma, elhelyezkedése és határai

A Kárpátkanyar önálló tájként kezelése elsősorban a román természetföldrajz, geológia, geomorfológia iskolája, a magyar földrajztudomány csak 1997-től különíti el.

A román szemlélet a Kárpát-medence keleti határát képező Keleti-Kárpátok déli részeként jelöli a Kárpátkanyart, amely a mai Románia területén található. Önálló nagytájként is megállná a helyét, formáját és geológiáját tekintve egyaránt. A Keleti-Kárpátokra jellemző északnyugat-délkeleti irányítottság itt megváltozik, 90°-os törést „szenved”, ezért is tekinthető a táj a Kárpátok egyik leglátványosabb területének. Földtani felépítését nézve csak egy flis vonulat különül el esetében, hiányzik a vulkáni, illetve a mészkő vonulat.

A Kárpátkanyar a Kárpát-térség tájbeosztásának egyik legvitatottabb pontja, ugyanis a Keleti-Kárpátok és Déli-kárpátok elhatárolására több variáció adódik: geológiai alapon a Keleti-Kárpátokat a Dimbovica folyó felső völgyéig szokták kiterjeszteni, mivel itt a Keleti-Kárpátokra jellemző vonulatokat felváltják a Déli-Kárpátokra jellemző kristályos hegytömegek. Ebben az esetben a Bucsecs a Déli-Kárpátok része. Geomorfológiai alapon a Prahova felső völgyét tekintik határnak, amelytől nyugatra a Bucsecs jó 500 méterrel a Keleti-Kárpátok többi része fölé emelkedik. Így a Bucsecs a Déli-Kárpátok része. A korai magyar tájszemléletek (például Jankó János) a Déli-Kárpátokat keleten az Ojtozi-hágóig terjesztették ki. Így a Háromszéki-havasok flis vonulata a Déli-Kárpátok kristályos hegységeivel került egy nagytájhoz. Később, a modern tájbeosztások már feloldották ezt az ellentmondást és a dél felé elkeskenyedő flisvonulat hegységeit (Háromszéki-havasok, Brassói-havasok) a Keleti-Kárpátokhoz sorolták, kiterjesztve ezzel a nagytájat a Kárpátkanyartól nyugatra, a Dimbovica forrásvölgyéig.

Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztása az előző lehetőségeket kizárva, a román földrajztudomány álláspontját építette be a rendszerébe, oly módon, hogy a Kárpátkanyart önálló, a Keleti-kárpátokon belül, „nagytáj-csoport”-ként kezeli. E megoldás kartográfiailag nehezen értelmezhető, mert a tájrendszer hierarchikus felépítésének ábrázolása csak korlátozottan alkalmazható a térképlapon. Ugyanakkor térképészeti szempontból fontos a Kárpátkanyar, mint természetföldrajzi tájnév ábrázolása.

Hasonló helyzet alakult így ki, mint az Északnyugati-Kárpátok alá sorolt Mátraerdő táj elválasztásának „esete” „nagy-táj-csoport”-hoz hasonlóan, külön nagytájként kezeljük a Kárpátkanyart, amely így a XXI. század magyar térképi tájbrázolásában is helyet kap. [FARAGÓ_2012_m.a.],

Megjegyzendő, hogy a táj kiterjedésében a román szemléletben is vannak eltérések. A Kárpátkanyar nyugati határát részben a Prahova völgye, részben a Dimbovica forrásvölgye adja, így a Bucsecs, Királykő, Leaota-hegység hovatartozása ingadozik a Kárpátkanyar és a Déli-Kárpátok között. Én a Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztását elfogadva a Dimbovica forrásvölgyét veszem a Déli-Kárpátok és a Kárpátkanyar határának. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztás a Kárpátkanyar fogalmát nem terjesztette ki a Brassó–Háromszéki-medencére, valamint a Bodoki-hegységre, Baróti-hegységre és Persányi-hegységre, holott több román tájbeosztás ezeket Belső-Kárpátkanyari-hegyvidék néven ide sorolja.

Nagytáji határát tekintve a Kárpátkanyar északon a Keleti-Kárpátok, nyugaton az Erdélyi-medence és a Déli-Kárpátok, délen és keleten az Előkárpátok nagytájakkal érintkeznek.

A fentiek alapján a Kárpátkanyar „nagy-táj-csoport” semmilyen formában nem jelentkezik [CHOLNOKY_1929]-es, [PRINZ_1944]-es, [BULLA_1947]-es és [SZÉKELY_1975]-ös beosztásában, elsőként Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztás 1997-es rendszerében fordul elő.

2. A Kárpátkanyar részei

A Kárpátkanyar több középtájra bomlik. A Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztás szerinti felépítése:

- Háromszéki-havasok (*Munții Vrancei*)
 - Berecki-havasok (*Munții Vrancei*)
 - Lakóca (*Munții Lăcăuți*)
 - Szép-Zbojna (*Munții Zboina Frumoasă*)
 - Koza (*Munții Coza*)
 - Musató (*Culmea Lepșii*)
 - Nagy-Furu (*Munții Furu*)

- Fekete-Zbojna (*Munții Zboina Neagră*)
 - Bodzafordulói-hegyvidék (*Clăbucetele Întorsurii*)
 - Kommandói-völgymedence (*Depresiunea Comandău*)
 - Bodzamező (*Depresiunea Întorsurii Buzăului*)
 - Pintyiló-hegység (*Munții Penteleu*)
 - Ló-havas (*Munții Podu Calului*)
 - Szilon-havas (*Munții Siriu*)
 - Ivaneți-hegyhát (*Culmea Ivăneț*)
 - Bodzai-szoros (*Cheile Buzăului*)
- } Bodzai-havasok (*Munții Buzăului*)
- Brassói-havasok (*Munții Brașovului*)
 - Brassói-hegyek (*Munții Bârsei*)
 - Tömösi-szoros (*Defileul Timișului*)
 - Keresztény-havas (*Postăvarul*)
 - Nagy-kő-havas (*Piatra Mare*)
 - Csukás-hegység (*Munții Ciucaș*)
 - Ósánc-hegység (*Munții Grohotiș*)
 - Báj-havas (*Munții Baiului*)
 - Predeál-Szinajai-völgy (*Valea Prahovei, sectorul Predeal–Sinaia*)
 - Bucsecs-Királykő-hegyvidék (*Munții Bucegi-Leaota-Piatra Craiului*)
 - Bucsecs (*Bucegi*)
 - Leaota-hegység (*Munții Leaota*)
 - Királykő-hegység (*Munții Piatra Craiului*)
 - Törösvári-átjáró (*Culoarul Rucăr–Bran*)

2.1. Háromszéki-havasok (*Munții Vrancei*)

Az Ojtozi-hágótól (*Pasul Oituz*) (866 m), illetve az Ojtozi-szorostól délre a Háromszéki-havasok (*Munții Vrancei + Munții Buzăului*) középtáj fekszik 1500 km²-en, a Keleti-Kárpátok flis vonulatának folytatódásaként, folyóvölgyek által erősen felszabdalt, középhegység jellegű táj. Az Ojtozi-hágótól (866 m) a Bodzafordulói-hegyekig (*Munții Întorsurii*) és a Kis-Bászka völgyéig terjed. Északon a Nemere-hegység, délen pedig a Bodza-havasok (*Munții Buzăului*) határolja. Mai közigazgatási felosztás szerint, négy romániai megye területét érinti: Kovászna, Bákó, Vrancea (*Vrancea*) és Bodza (*Buzău*) megye területét. Legmagasabb pontja a Górhavas – 1784 m, illetve a Lakóca (1777 m), Arișoara (1725 m) és Giurgiu (1721 m) képezik

Kovácsna és Vráncsa megye legmagasabb pontját. A Moldva és Havasalföld felől hátravágódó folyók, az Ojtoz, Putna, Zabola, Kis-Bászka, Nagy-Bászka, Bodza, a legmagasabb vonulatot mély szorosokkal (Ojtozi-, Bodza-szoros) törik át, amelyek szépen feltávják a flis vonulat gyúrt szerkezetét. Bükkösökkel és fenyvesekkel borított hegyvidék, amelynek legmagasabb tetői emelkednek csak az erdőhatár fölé. Több kistájt különítünk el területén.

Berecki-havasok (*Munții Vrancei*) legmagasabb pontja Górhavas (*Vârful Guru*) 1785 m. További csúcsai: Lakóca (*Lăcăuți*) 1777 m, Szép-Zbojna (*Zboina Frumoasa*) 1657 m, Koza (*Vârful Coza*) 1633 m, Musató (*Vârful Mușat*) 1503 m, Nagy-Bonyó (*Bonio Mare*) 1548 m, Nagy-Furu (*Furu Mare*) 1415 m, *Cerdac* 1365 m, Tömlőhordó (*Vârful Clăbuc*) 1364 m, Fekete-Zbojna (*Zboina Neagră*) 1350 m. A Berecki-havasokon egy hágó vezet át, az 1100 m magasán fekvő Musató-hágó (*Pasul Mușat*). A Berecki-havasokon belül kistájrészlet az Ojtoz patak és Ozsdola patakok között fekvő hegyvidék, amelynek neve Berecki-hegycsoport (*Munții Brețcului*). Az Erdély felé futó Gelence és Ojtoz, a Moldva felé siető Lipse és Putna patakok forrásvidéke a Musató (*Culmea Lepșii*), melyet Musatói-hegycsoportnak is neveznek. A moldvai Kászon és a Lipse között húzódik a Fekete-Zbojna (-hegycsoport) (*Munții Zboina Neagră*). A Putna és a Neruzsa között fekszik a Koza (-hegycsoport) (*Munții Coza*). A Neruzsa és a Zabola között magasodik a Szép-Zbojna (-hegycsoport) (*Munții Zboina Frumoasă*). A Zabola és a Kis-Bászka között terül el a Lakóca (-hegycsoport) (*Munții Lăcăuți*), majd délkeleti folytatásaként, a Zabola és a Szlanik között a Furu (-hegycsoport) (*Munții Furu*).

A Háromszéki-havasok második kistája a **Bodzafordulói-hegyvidék** (*Clăbucetele Întorsurii*, de román nyelven *Munții Întorsurii*-ként is említik). Ez egy 250 km² területű flisből felépülő hegység. A hegység kb. 35 km hosszú és megközelítőleg 10 km széles. A Csukás-hegység, a Bodzai-havasok, a Háromszéki-havasok, a Brassó–Háromszéki-medence között terül el, Kovácsna megye és Brassó megye területén. A környező hegységekhez viszonyítva alacsony, legmagasabb pontja az Eb-hát (*Vârful Culmei*) 1245 m-es magasságával, valamint a Tisztás (*Vârful Poenii*), amely 1167 m. A Bodzafordulói-hegyvidék kistájrészlete a Kommandói-völgymedence (*Depresiunea Comandău*) és a Bodza kiszélesedő völgye, a Bodzamező (*Depresiunea Întorsurii Buzăului*).

A Háromszéki-havasok harmadik kistája a Nagy-Bászka (*Bâsca Mare*) és a Kis-Bászka (*Bâsca Mică*) völgye között helyezkedik el; ez a (Csihányos-) **Pintyiló-hegység** (*Munții Peneteleu*), melynek legmagasabb pontja a Pintyiló (*Peneteleu*, 1774 m), ezt követi a Csihányos (*Cihanioș*, 1602 m).

A Nagy-Bászka (*Bâsca Mare*) és a Bodza folyó között fekszik a **Ló-havas** (/Podu Calului-hegység) (*Munții Podu Calului*). Ez a Háromszéki-havasok negyedik kistája. Legmagasabb pontja a Ló-havas (*Podul Calului*) 1439 m, illetve a Nagy-Bóta (*Bota Mare*) 1287 m.

Az ötödik kistáj a **Szilon-havas** (*Munții Siriu*). Legmagasabb csúcsa a Szilon-havas (*Vârful Siriu*) 1657 m és a Tatár-havas (*Tătarul Mare*) 1476 m. A kistáját északról és keletről a Bodza folyó, délről a Kis-Szilon (*Siriu Mică*) patak, nyugatról a Telezsenel (*Teleajenel*) folyó határolja. Határát a Csukás felé utóbbi, s a Tatár-havas-hágó (*Pasul Boncuța*, 1078 m) adja.

A hatodik, egyben utolsó kistája a Kárpátkanyar legdélekeletibb része, a Kis-Bászka (*Bâsca Mică*) és a Nagy-Bászka (*Bâsca Mare*) összefolyásán fekvő **Ivaneți-hegyhát** (*Culmea Ivăneț*). Legmagasabban fekvő pontja az Ivaneț - 1191 m, és a Zboiu-csúcs (*Vârful Zboiu*) - 1114 m. A Bodzai-havasok fő közlekedési átkelője a Bodzai-szoros (*Cheile Buzăului*).

Ez utóbbi négy kistáját szokták együttesen Bodzai-havasok (*Munții Buzăului*) névvel összevonni. Ez a romániai Kovászna és Bodza megye határán található, flisből felépülő hegység 1900 km² összterületű. Nevét az itt eredő Bodza folyóról kapta. Északról a Háromszéki-havasok, északnyugatról a Bodzafordulói-hegyek, nyugatról a Csukás-hegység, délről pedig a Kárpátkanyari-Szubkárpatok határolják. Ezt az összefoglaló nevet, illetve „összefoglaló” tájat a Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztása nem használja, de a közepes méretarányú térképeken alkalmazása rendszeres.

2.2. Brassói-havasok (*Munții Brașovului*)

Ezt a flis hátaból felépülő középtájat a belőle impozánsan kiemelkedő középidéi mészkő- és konglomerátum-gerincek teszik változatossá. A Persányi-, Baróti- és Bodoki-hegységnek a Brassó–Háromszéki-medencétől délre fekvő szirtjeit együttesen Brassói-havasoknak is nevezik.

Kistája a **Brassói-hegyek** (*Munții Bârsei*). Legmagasabb pontja a Nagy-Kő-havas (*Piatra Mare*, 1843 m), illetve Keresztény-havas (*Vârful Postăvarul*, 1799 m) és a Cenk (*Tâmpa*, 955 m), amelyet tovább osztunk, így részét képezi a Tömösi-szoros (*Defileul Timișului*), amelyet a Kárpátok egyik legszebb szorosának tartanak. A Brassói-hegyek kistájrésze a Tömösi-szoros fölött nyugatról magasodó Keresztény-havas (*Postăvarul*) és a keleti oldalán tornyosuló Nagy-kő-havas (*Piatra Mare*). Az utóbbiban található a Hét létra vízesés (Létrás-szakadék / Létras-kanyon, 948 m). Itt 50-60 m magas sziklafalak között egy hasadékon át ömlik ki a patak vize. Nevét a kanyon járhatóságának megkönnyítésére elhelyezett vaslétrákról kapta.

A **Csukás (-hegység)** (*Munții Ciucaș*) kistáj legmagasabb pontja a Csukás nevű csúcs (*Vârful Ciucaș* - 1954 m, *Vârful Gropșoarele* - 1883 m, *Clăbucet* - 1460 m), kréta időszaki konglomerátumból felépülő sziklái a válogatott lepusztulás cukorsüvegre emlékeztető tornyokkal, szfinx-sziklákkal csipkézte ki.

Tőle nyugatra, a Tatrang-fő-hágón (/ Bretocsa-hágó) (*Pasul Bratocea*, 1263 m) túl, a Telazsen (*Teleajen*) és a Döjtöne (*Doftana*) völgye között magasodik az **Ósánc-hegység / Grohotis-hegység** (*Munții Grohotiș*) kistáj, mely a Grohotis csúcsnál tetőzik (1767 m), ezt követi a Vajda-havas (*Vârful Vaida*) 1528 m-rel.

A Döjtöne (Doftana) völgyétől, illetve az Ósánc-hágótól (*Pasul Predeluș*) (1295 m) nyugatra emelkedik a **Báj-havas** (*Munții Baiului*), amely a Brassói-havasok negyedik kistája. Legmagasabban fekvő pontja a Tót Pál (*Paltin*) - 1900 m és a Nagy-Báj-havas (*Baiul Mare*) - 1895 m.

Kistáj a fő közlekedési útvonalat biztosító, a Tömösi-hágóban (1050 m) tetőző **Predeál-Szinajai-völgy** (*Valea Prahovei, sectorul Predeal-Sinaia*).

2.3. Bucsecs-Királykő-hegyvidék (*Munții Bucegi-Leaota-Piatra Craiului*)

Ez a kistáj a Kárpátkanyar nyugati záró hegysége, annak a legmagasabb része, amely földtanilag inkább a Keleti-Kárpátok, morfológiailag viszont a Déli-Kárpátok rokona.

Egyik kistája, a tömeges megjelenésű, szabályosan, centrifugálisan kifelé tartó, U-alakú, pompás glaciális völgyekkel élesre szabdalta **Bucsecs (-hegység)** (*Munții Bucegi*), melynek legmagasabb pontja az Omu-csúcs (*Omu / Omul*, 2505 m), valamint a Costila - 2498 m, Doamnele - 2401 m, Caraiman - 2384 m, Jepii Mici - 2143 m, Jepii

Mari - 2071 m, Pietra Arsa - 2075 m, Batrina - 2189 m, Furnica (*Furnița*) - 2103 m és a Tatár-havas (*Vârful Tătarului*) - 1998 m. Az észak-déli irányú, de egy keleti és egy nyugati gerincet mutató hegység határát keleten a Prahova folyó, északon a Királykő, nyugaton a Leaota-hegység képezi. Főként felső-kréta konglomerátumból, valamint homokkőből és mészkőből épül fel. A konglomerátum-rögök különböző keménységűek, ezért a hegység lenyűgözően bizarr formákat mutat. Az Omu-csúcs tetején három bizarr alakú konglomerátum; egyik emberhez, másik óriási fazékhoz, harmadik lefordított papucshoz hasonlít. A Bucsecs legmagasabb hegycsúcsai a hegység fő vízválasztóján emelkednek, de több jelentős csúcsa a nagy kanyarulatokat tevő vízválasztótól északra és délre esik, amelyek hatalmas és mély völgyek választanak el egymástól. Emiatt a Bucsecs a legváltozatosabb és legfestőibb hegységek egyike.

A Bucsecs nyugati tőszomszédságában fekszik a második kistáj, a 2000 m fölé emelkedő, a Jalomica és a Dimbovica folyók völgyei között húzódó **Leaota-hegység** (*Munții Leaota*). Legmagasabb csúcsai: Leaota - 2133 m, Vârful Sfântu Ilie - 1888 m, Muntele Albescu - 1756 m, Vârful Românesc - 1713 m és Plaiul Găvanel - 1251 m. Észak-déli futású vonulatának kőzetanyaga, főképpen kristályos palából áll, a Fogarasi-havasok déli felével mutat rokonságot, lealacsonyodó déli előhegyei ellenben a keleti-kárpáti flisvonulat utolsó nyúlványát képezik. Így tájképileg lankásabb lejtők és lekerekített hátak jellemzik.

A Dimbovica és a Barca folyók felső völgyei között emelkedik a Kárpátok egyik legszebb juramészki takaróroncsa a **Királykő (-hegység)** (*Munții Pietra Craiului*), melynek legmagasabb csúcsa a Pásztor-csúcs (*Pietra Baciului, La Om* - 2238 m) és a nagy Nagy-Tamás (*Tămașul Mare*, 1735 m). Monumentális mészkőhegység, a Törösvári-átjáró északnyugati oldalán magasodó, közel észak-déli futású vonulat egy 8 km hosszú, éles, csipkézett mészkőgerinc. A fűrészfogszerű gerincrégió csúcshintje egyenletes, ormai 2100–2200 méteres magasságig emelkednek. Az erdőhatár alatt, a terjedelmes fenyveseket már törmelékűpok szagatják, s felettük fehér mészkőfalak tornyosulnak, amelyeket repedések, törmelékes sziklakürtök, lavinapályák, nivációs fülkék tagolnak.

A Leaota-hegységtől nyugatra a **Törösvári-átjáró** (*Culoarul Rucăr-Bran*) húzódik, amely a Királykőtől választja el a Leaota-vonulatot. Ezen a 3–20 km széles,

25 km hosszú átjárón vezet át az Erdélyt és a Havasalföldet összekötő kereskedelmi útvonal. Az átjáró legmagasabb pontja az 1290 m magasan fekvő Törösvári-hágó. A Törösvári-hágó előtt áll, 100 m magas hegyen, Törösvár vára. Erdély egyik legszebb vára, falai teljes épségben állnak. A vár az átjárót védelmezte. A román mindennapokban Törösvár várát Drakula gróf (egyik) váráként tartják számon. [ERDÉLY_2011], [FARAGÓ_2012_m.a.], [MÂNDRUȚ_2011]

II. A Kárpátkanyar megjelenése a különböző tájszemléletekben

1. A Kárpátkanyar elkülönítése a román földrajztudományban

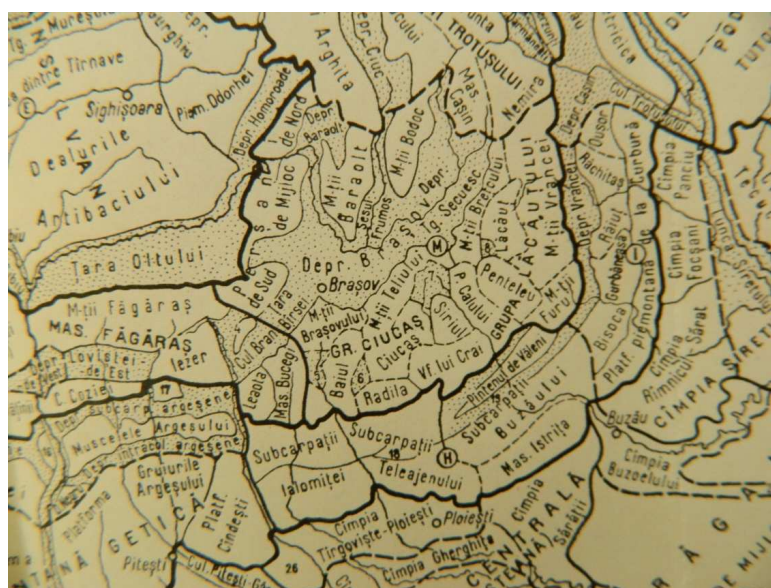
A Keleti-Kárpátokat szintén három részre osztják: északi csoport, központi csoport és déli csoport, utóbbi egyre inkább Kárpátkanyar névvel kezd elterjedni.

1.1. Vintilă Mihăilescu

1890. április 19-én született Bukarestben. A Román Akadémia geográfus tagja volt. Az 1944-ben alapított Román Geográfiai Kutatóintézet (*Institutului de Cercetări Geografice din România*) első elnökének választották. 1969-ben jelent meg Románia tájfeldrajza című műve. 1978. május 27-én hunyt el szülővárosában.

Könyvében önálló tájként kezeli a Kárpátkanyart (*Carpații Curburii*). Két részre osztja: Külső- (*Carpații Curburii externe*) és Belső-Kárpátkanyarra (*Carpații Curburii interne*), de nem jelöli a térképén. (1. ábra)

A külső rész a Prahova völgye és az Ojtozi-szoros között helyezkedik el, délnyugat fele magasodik, és a Csukás-hegységben tetőzik (1956 m). A belső részhez tartozik a Persányi-, Bodoki- és Baróti-hegység. Legmagasabb pontjai ritkán haladják meg az 1000 m-t. [MIHĂILESCU_1969]

1. ábra – Vintilă-féle tájbeosztás [1969]

1.2. Petre Cotet

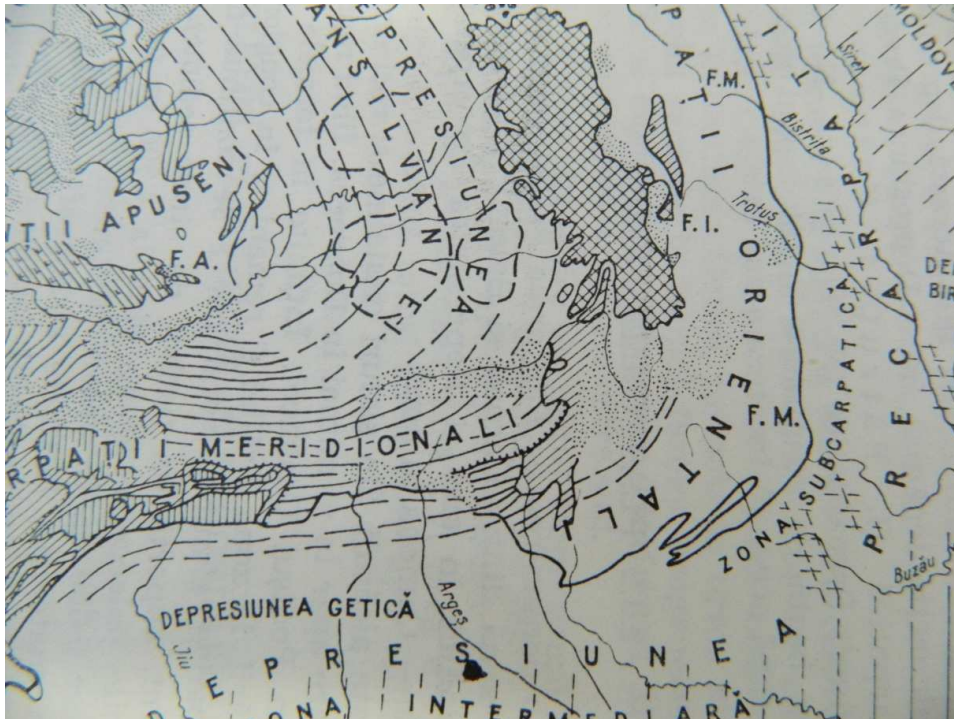
1914. június 20-án született Hotărani-ban (Románia, Olt megye). Középiskolai tanulmányait Caracalban végezte, majd bevonult katonának, ezzel egyidejűleg földrajzot tanult. A II. világháborúban harcolt. Doktori disszertációját az Olt menti dombság (főleg negyedidőszaki) geomorfológiájáról írta („*Cîmpia Olteniei. Studiu geomorfologic, cu privire specială asupra cuaternarului.*”) Vintilă Mihăilescu vezetésével. Dolgozott asszisztensként, előadótanárként és professzorként a Bukaresti Egyetem Geológiai és Geomorfológiai Fakultásán (*Facultatea de Geologie și Geografie a Universității*), innen vonult nyugdíjba 1975-ben. 1988. szeptember 15-én hunyt el Bukarestben.

Szerinte a legtöbb geográfus egyetért a Keleti-kárpátok déli határának meghatározásával, miszerint a Prahova völgye (*Valea Prahovei*), a Rozsnyói-völgy (*Valea Râșnoavei*) és a Sinka-völgy (*Valea Șincăi*) képezi az elválasztó vonalat a Keleti- és a Déli-Kárpátok között. Nemsokára, 1971-ben I. Sircu megváltoztatta ezt a nézetet, és határként a Nagy-kő-havast és a Keresztény-havasokat jelöli, viszont D. Patrulius, El. Popescu és M. Săndulescu szerint a határ a Rucăr-Bran-medencénél van. Ez utóbbit tekinti elfogadottnak és használja könyvében, amely az alábbi Alexandru Roșu-beosztást tartalmazza. Cotet könyve a Románia geomorfológiája 1973-ban jelent meg. [COTET_1973]

1.3. Alexandru Roșu

Alexandru Roșu szerint az észak-déli irányítottágú Keleti-Kárpátok az ország határától a Dâmbovița völgyéig tart, három övezetből áll. A flis öv képezi a Keleti-Kárpátok legnagyobb részét. Harmadik alegységének a Kárpátkanyart (*Grupa Curburii*) jelöli. (2. ábra)

Északon az Ojtozi-szoros (*Valea Oituzului*) és a Bikszád völgye (*Valea Bicsad*), délkeleten a Prahova-völgy (*Valea Prahovei*), Cserb-völgy (*Valea Cerbului*) és a Bârsa Groșetului folyó határolja. A. Roșu szintén elkülöníti a Külső- és Belső-Kárpátkanyart.

2.ábra – Roșu-féle tájbeosztás

A külső hegycsoport részei: Háromszéki-havasok (*Munții Vrancei*), Bodzai-havasok (*Munții Buzău*) -, melyhez a Pintyiló-hegység (*Munții Penteleu*), a Ló-havas (*Munții Podu Calului*), az Ivăneț-csúcs (*Culmea Ivăneț*) és a Szilon-havas (*Munții Siriu*) tartozik -, Csukás-hegység (*Munții Ciucaș*), a Baj-hegység (*Munții Gârbovei*) és a Barcasági-hegyek (*Munții Bârsei*) -, melynek két része van: a Nagy-kő-havas (*Piatra Mare*) és a Keresztény-havas (*Postăvaru*).

A belső részhez a Bodoki-hegység (*Munții Bodoc*), a Baróti-hegység (*Munții Baraolt*) és a Persányi-hegység (*Munții Perșani*) tartozik. Az utóbbit három csoportra különíti el: Észak-Persány (*Perșanii nordici*), ez a Rika-hágóig (*Pasul Rica*) tart és mészkőből, illetve konglomerátumból épül fel, a Közép-Persány (*Perșanii centrali*) a Rika-hágótól délre (*Pasul Rica*) mészkőből és konglomerátumból áll, az Olt kijáratánál pedig bazalt építi fel; a Dél-Persány (*Perșanii sudici*) a Sebes völgyéig tart, legyalult felszínén kristályos kőzet található. (Nincs térkép mellékelve.) [ROȘU_1980]

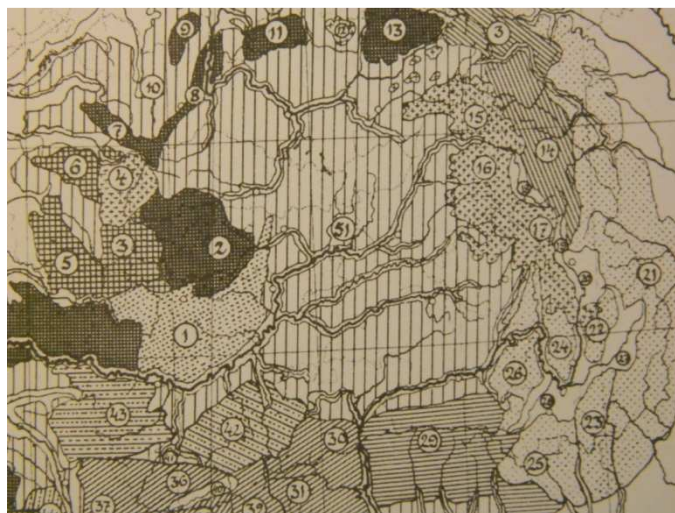
2. A magyar földrajztudomány véleménye a Kárpátkanyar területéről

A magyar földrajztudomány a XX. század végéig nem különítette el a Kárpátkanyari-hegyvidéket önálló tájként, ez csak a Kárpát-Pannon-térség természeti tájbeosztásában jelenik meg elsőként. Ennek következményeként a magyar térképészet sem ábrázolta e földrajzi nevet, a Kárpátkanyar magyar nyelvű térképeken elsőként 1999-ben jelent meg.

2.1. Cholnoky Jenő

1870. július 23-án, Veszprémben született. Vízépítő mérnökként végzett a Budapesti Műszaki Egyetemen, később filozófiai doktorátust is szerzett. Tanársegédként dolgozott a Műegyetemen, majd Lóczy Lajos asszisztenseként tevékenykedett. Ösztöndíjjal Kínába utazott, hidrográfiai tanulmányokat folytatott. 1905-19 között a kolozsvári egyetemen tanított, ahol Erdély természeti viszonyait tanulmányozta. A Magyar Földrajzi Társaság tagjává választották, majd főtítkára, aztán elnöke lett. A Budapesti Tudományegyetem tanszékvezető tanára lett, tanítványai közül néhányan kiváló professzorokká váltak, például Bulla Béla. A Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban MTA) tagja volt. 1950. július 5-én, Budapesten hunyt el.

Cholnoky a Keleti Kárpátok és a Déli-Kárpátok közötti határnak a Törcsvári-hágót jelöli. Részletesen leírja a Keleti-Kárpátok geológiai és geomorfológiai fejlődését, négy láncolatát, medencéit, de a Kárpátkanyar fogalmát nem használja, nem különíti el kistájként. (3. ábra) [CHOLNOKY_2010]

3. ábra – Cholnoky-féle tájbeosztás

2.2. Prinz Gyula

1882. január 11-én született Rábamolnáriban (ma Püspökmolnári, Vas megye). Prinz József vasutas, állomásfőnök és a nemesi származású síkabonyi Angyal Franciska harmadik gyermekeként látta meg a napvilágot. Középiskolai tanulmányait a nagykanizsai katolikus főgimnáziumban kezdte, de Budapesten érettségizett, majd Lóczy Lajos tanítványa lett. Doktori fokozatát Boroszlóban (Wrocław, Lengyelország) szerezte meg. Dolgozott Boroszlóban és Budapesten tanársegédként, majd Almásy György közép-ázsiai expedícióján vett részt. Tanulmányutak sorai követték, majd 1908-12 között a Budapesti Tudományegyetem Föld- és Őslénytani Intézetének leíró földtan magántanára lett. 1912-57-ig tanárként, professzorként dolgozott Pozsonyban, Pécsen, Pesten, Kolozsváron, végül a szegedi egyetem tanszékvezető professzoraként vonult nyugdíjba. 1935-től a MTA levelező tagja, melyet 1949-ben felfüggesztettek, 1989-ben viszont rehabilitálták. Elnyerte a Magyar Érdemrend Középkeresztjét, Lóczy Éremmel tüntették ki, valamint József Attila Emlékéremet és Munka Érdemrendet kapott. 1904-től a Magyar földrajzi Társaság tagja, majd alelnöke, főtítkára, 1954-től pedig örökös tiszteletbeli elnöke volt. 1973. december 31-én, Budapesten hunyt el.

Magyar föld, magyar faj című könyvében a Keleti-Kárpátok egészét *Székelyerdőnek* nevezi, mely „a Pietrosztól a Csukásig terjed, de ... északon tovább is, a Cibleszig és az Ünőkőig.”, folytatásként azt írja: „A Székelyerdő jól el van határolva nemcsak az erdélyi medence és Moldva felé, hanem északon a Radna-havas, délen a havasalföldi erdőszéle is megteszi azt.”. Bár határai egyértelműek, sem szövegesen, sem földrajzi névként nem ír róla. (4. ábra) [PRINZ_1944]

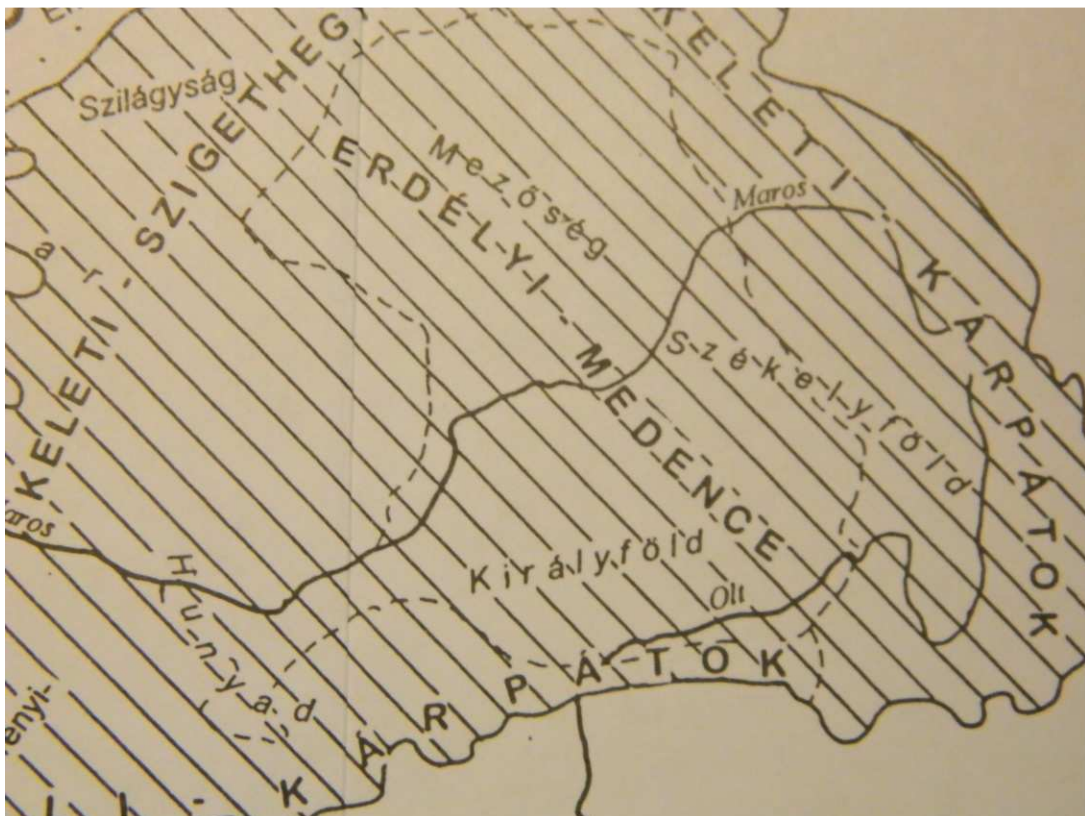

4. ábra – Prinz Gyula tájbeosztása

2.3. Bulla Béla

1906. szeptember 22-én született Keszthelyen. Középiskolai tanulmányait szülővárosában kezdte, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen, földrajz-történelem szakon végzett. 1928-ban doktorált, ezt követően Berlinben tanult. 1929-től Cholnoky Jenő tanársegéde lett. 1940-tól helyettese. 1946-tól az MTA tagja, emellett a Magyar Földrajzi Társaság alelnöke, később miniszteri biztosa, illetve elnöke lett. Nemzetközileg elismert tudóssá vált, számos kitüntetést kapott, köztük a Munka Érdemrendet és a Lóczy Lajos Emlékérmét. 1962. szeptember 1-én halt meg Budapesten.

A Kárpát-medence földrajza című könyv hatodik fejezetében részletesen ír a Keleti-Kárpátokról. Déli határként ő is az 1240 m magas Töröcsvári-hágót jelöli meg. Szintén a már ismert négy övezetet különíti el egymástól, viszont a Kárpátkanyar elnevezés itt sem szerepel, térképen nincs ábrázolva. (5. ábra) [BULLA_1947]

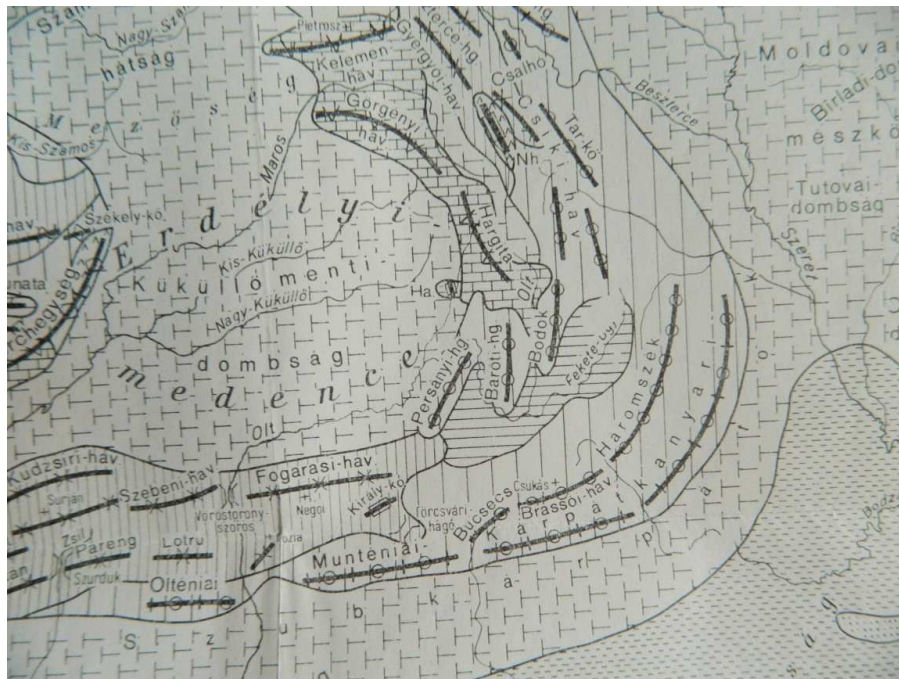
5. ábra – Bulla Béla-féle tájbeosztás (térkép szerk. Kovács Károly)

2.4. Székely András

1925. szeptember 6-án született Budapesten. A Műszaki Egyetem Gazdasági Karán földrajz-történelem szakon végzett. Pásztón tanárként, majd az ELTE Földrajzi

Intézetébe tanársegédként dolgozott. Ezt követően Bulla Béla mellett volt aspiráns. A Magyar Földrajzi Társaság Természetföldrajzi Szakosztályának titkára, később elnöke lett. 1972-1990 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természetföldrajzi Tanszékének vezetője volt. 1997. augusztus 21-én hunyt el, Siófokon.

Az Európa című, 1975-ben megjelent, kötetben az *Európa koszorúja: a Kárpátok* nevet viseli az általa írt fejezet. Mint minden magyar tájszemlélet, ő is négy részre osztja a Keleti-Kárpátokat, déli határáként a Dimbovica forrásvölgyét jelöli meg. Kárpátkanyart nem említi, térképen sem jelöli (6. ábra), csupán a Kárpátkanyari-Szubkárpátokat jeleníti meg, de a leírásban is csak „a nagy DK-i kárpáti kanyar”-nak nevezi. [SZÉKELY_1975]

6. ábra – Székely András-féle tájbeosztás

2.5. Az 1990-es évek magyar földrajztudománya

A Kontinensek földrajza I. című könyv „A Kárpátok” című fejezetében, amelyet dr. Frisnyák Sándor írt, rövid, áttekintő leírást olvashatunk a Kárpátok egészéről. A Keleti-Kárpátok déli határát -, mely egyben a Kárpátkanyar déli pereme – a Dimbovica forrásvidékére, azaz a Töröcsvári-hágó térségére teszi. Művében nem ír a Kárpátkanyarról, a mellékelt térképen (7. ábra) sincs ábrázolva. [FUTÓ_1988]

7. ábra — Frisnyák Sándor tájbeosztása

A Kornétás Kiadó Erdélyi túrák című könyvének rövid ismertetője a Keleti-Kárpátokról már említést tesz a Kárpátkanyarról: „A D-i hegységcsoport hegyei a Kárpát-kanyart alkotják.”. [KORNÉTA_2002]

Szilágyi Palkó Pál útikalauzában a Királyköt (Munții Piatra Craiului) egyértelműen a Déli-Kárpátokhoz sorolja: „... a Déli-Kárpátok egyik gyöngyszeme.”. Művében használja a Kárpátkanyar földrajzi nevet: „A Nagykő-havas (Masivul Piatra Mare) a Keleti-Kárpátok déli részén, a Kárpát-kanyarban... helyezkedik el.”, de konkrétan nem határolja le. [ERDÉLY_2011]

Fontos megjegyezni, hogy a román tájszemlélet elfogadja a Kárpátkanyar önálló tájként való kezelését a Keleti-Kárpátokon belül, de térképeken legtöbbször nem tüntetik fel. A magyar földrajztudomány az elmúlt 100 évben nem foglalkozott a Kárpátkanyar kérdésével, csupán 1997-től. Azóta egyre gyakrabban jelenítik meg a térképeken.

A magyar földrajztudomány sokáig nem különíti el a Kárpátkanyart külön tájként, viszont Székely András már használja a Kárpátkanyari-Szubkárpatok földrajzi nevet. Tehát, ha van Kárpátkanyari-Szubkárpatok, miért nincs Kárpátkanyar?!

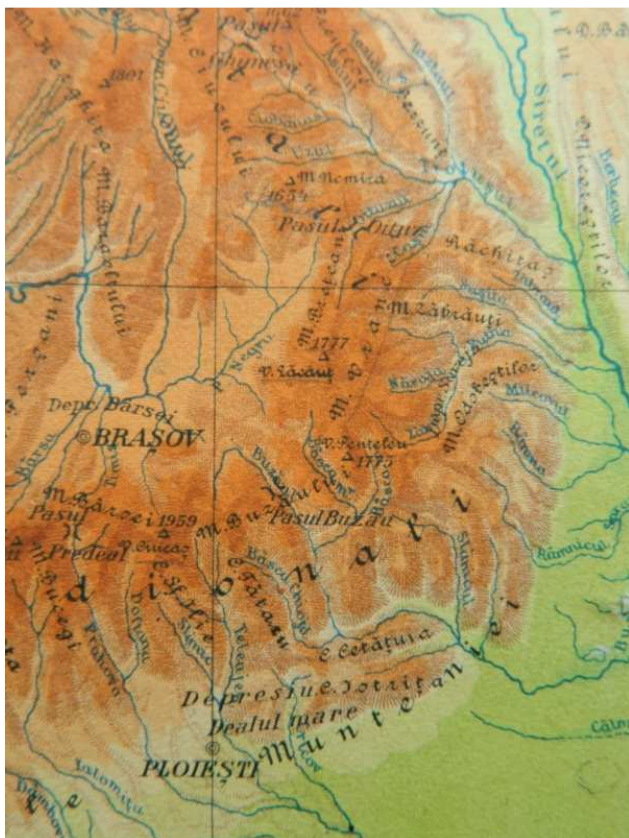
III. A Kárpátkanyar / Carpații Curburii földrajzi név megjelenése a térképészetben

1. A Kárpátkanyar a román kartográfiában

A fontosabbnak ítélt román nyelvű atlaszok térképrészleteit vizsgáltam a Kárpátkanyarra vonatkozóan, amelyből kiderült, hogy, bár a román kartográfia önálló egységként kezeli a Keleti-Kárpátokon belül a Kárpátkanyart, térképi megjelenítése következtelenséget mutat. Legtöbb esetben a *Subcarpații Curburii* földrajzi név szerepel, viszont a *Carpații Curburii* megírást nem tartalmazza a térkép.

A román földrajztudomány két változatot használ a táj neveként: *Carpații Curburii* és *Carpații de Curbură*.

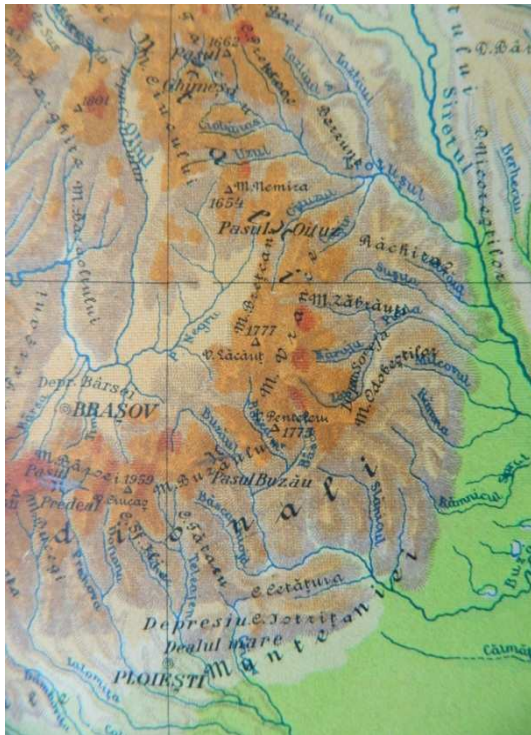
A következőkben kis méretarányú térképrészleteken mutatom be a Kárpátkanyar területének térképi ábrázolását.

Történelmi-földrajzi-kereskedelmi-statisztikai atlasz (*Atlas Geografic istoric, economic și statistic*), 1934. - lejtőcsíkozás, hipszometrikus domborzatábrázolás – Nem szerepel a Kárpátkanyar megírás, csak a vízrajz és a kistájrézletek nevei.

M: 1:2 250 000

(8. ábra)

Történelmi-földrajzi-kereskedelmi-statisztikai atlasz (**Atlas Geografic istoric, economic și statistic**), 1935. - lejtőcsíkozás, hipszometrikus domborzatábrázolás – Nincs Kárpátkanyar megírás. Kistájrészletek nevei szerepelnek a térképen.

M: 1: 2 250 000

(9. ábra)

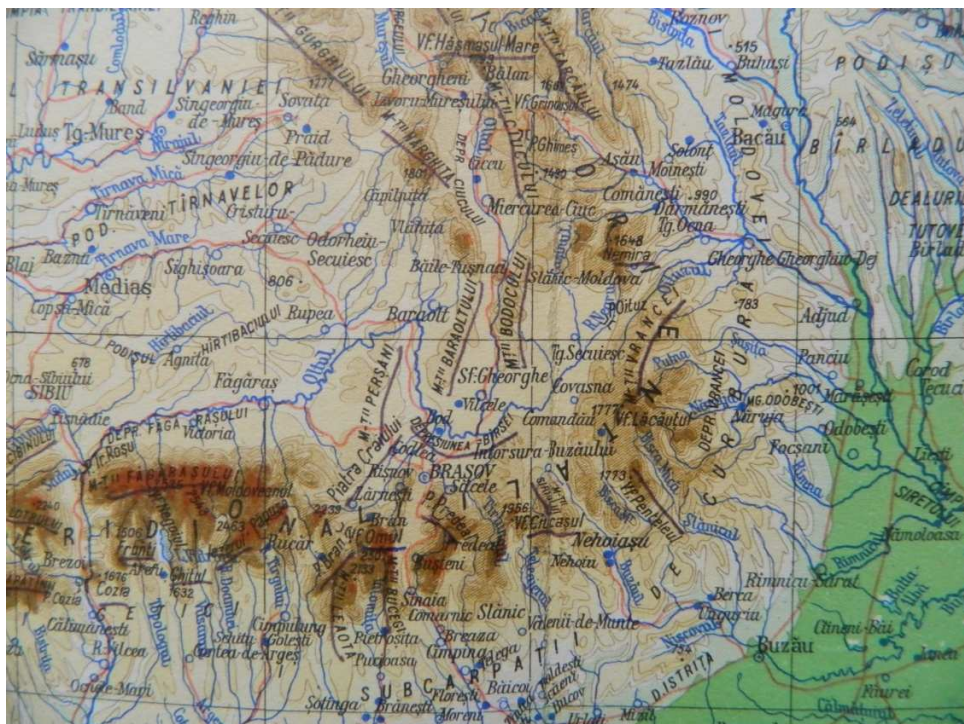

A Román Népköztársaság földrajzi monográfiája (*Monografia geografică a Republicii populare române*), 1960. – hipszometrikus domborzatábrázolás – A Kárpátkanyar földrajzi név nem szerepel a térképen, csak a kistájak nevei. -

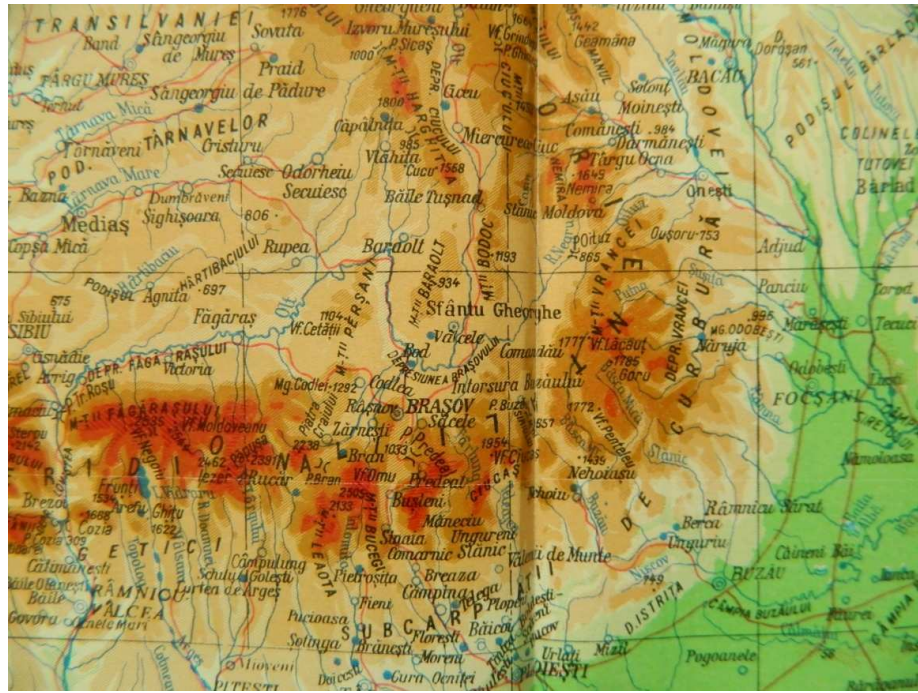
M: 1: 1 500 000 (10. ábra)

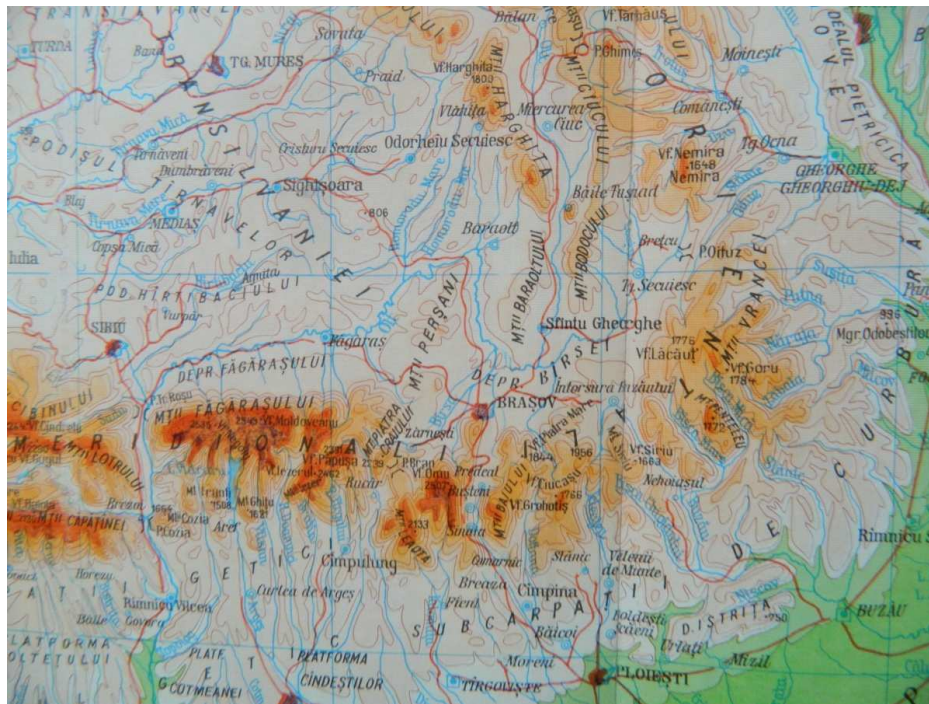
Kis földrajzi atlasz (Mic Atlas Geografic), 1967. – közigazgatási térkép – Nincs Kárpátkanyar névmegírás. - M: 1: 4 000 000 (11. ábra)

Földrajzi iskolai atlasz (Atlas geografic școlar), 1968. – hipszometrikus domborzatábrázolás – A Kárpátkanyar megírás nincs megjelenítve, a *Subcarpații de Curbură* (Kárpátkanyari-Szubkárpatók) név már szerepel. - M: 1:2 250 000 (12. ábra)

Földrajzi iskolai atlasz (**Atlas geografic școlar**), 1970. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Nem jelölték a Kárpátkanyar földrajzi nevet, de a *Subcarpații de Curbură*-t (Kárpátkanyari-Szubkárpatók) már megjelenítették. - M: 1:2 250 000 (13. ábra)

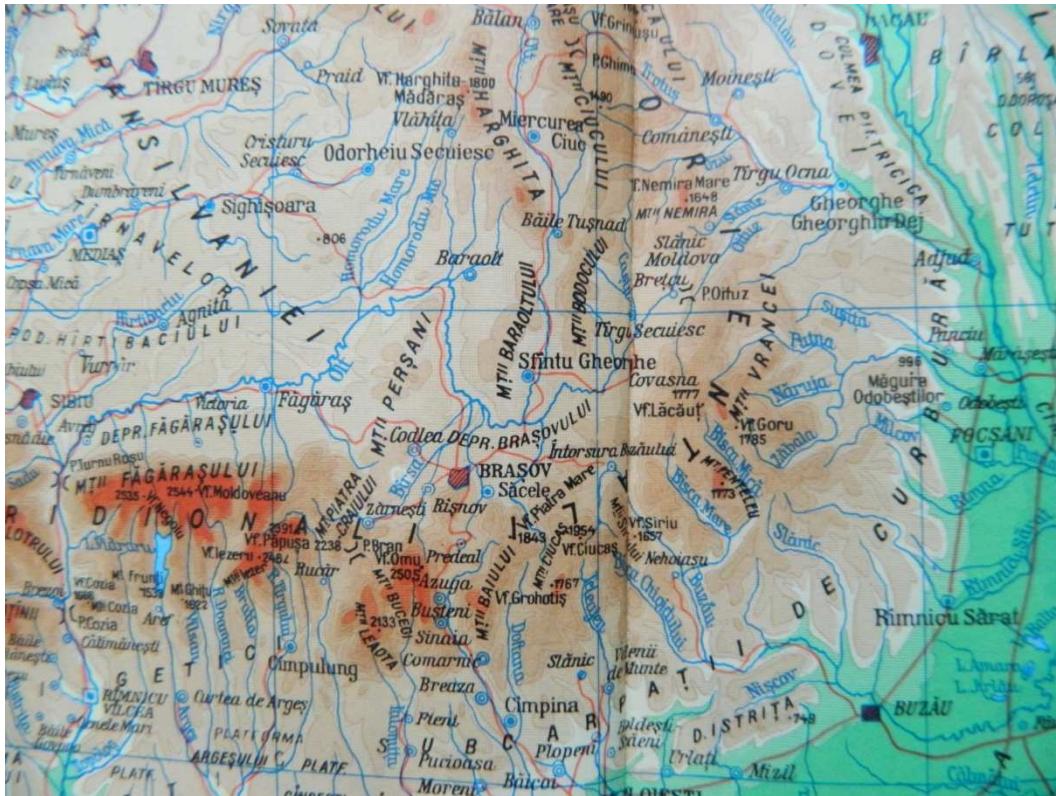
Általános földrajzi atlasz (**Atlas geografic general**), 1974. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Kárpátkanyar felirat nincs megjelenítve, viszont *Subcarpații de Curbură* (Kárpátkanyari-Szubkárpatók) feltüntetették. - M: 1:2 000 000 (14. ábra)

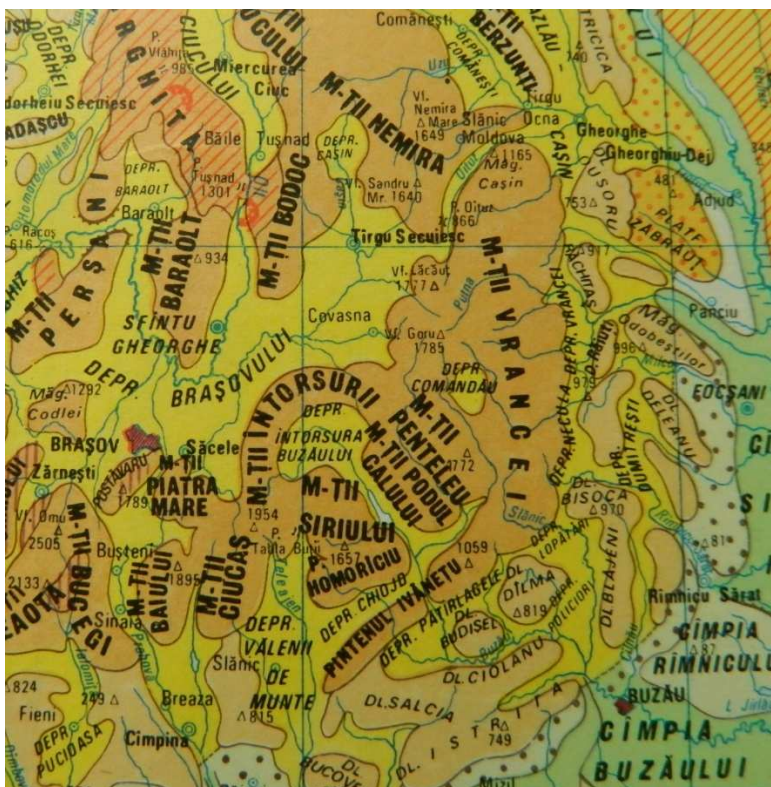
Általános földrajzi atlasz (**Atlas geografic general**), 1977. – hipszometrikus domborzatábrázolás - Csak a *Subcarpații de Curbură*-t (Kárpátkanyari-Szubkárpatók) jelölték. - M: 1:2 250 000 (15. ábra)

Kis földrajzi atlasz (**Mic Atlas Geografic**), 1978. – közigazgatási térkép – Sem a Kárpátkanyar, sem az előkárpatí része nincs jelölve. - M: 1: 3 200 000 (16. ábra)

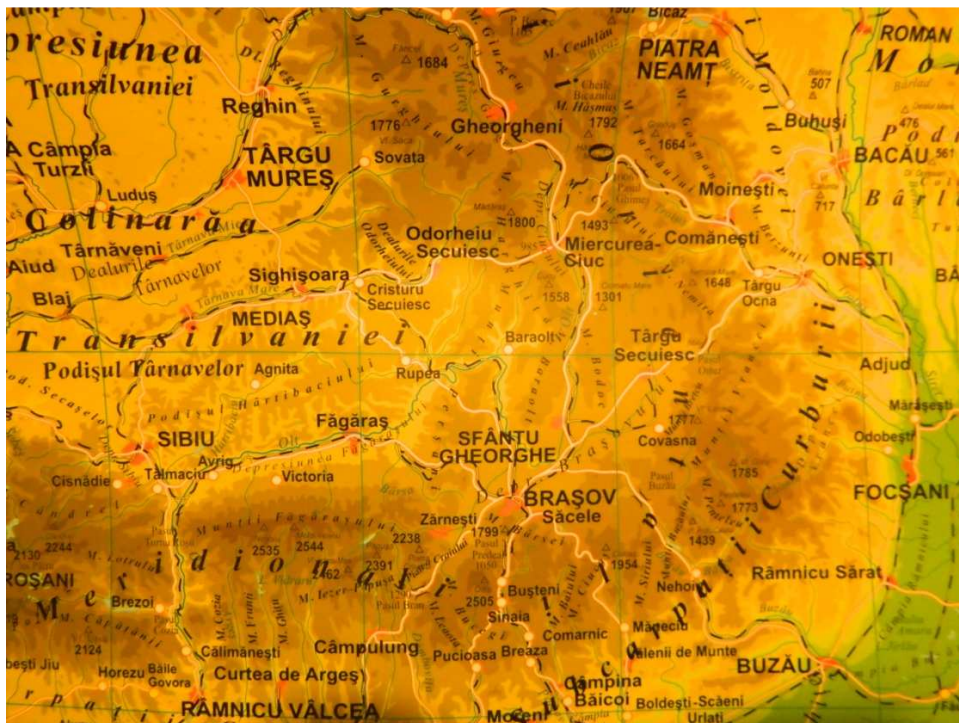
Általános földrajzi atlasz (**Atlas geografic general**), 1980. – hipszometrikus domborzatábrázolás - A Subcarpații de Curbură-t (Kárpátkanyari-Szubkárpátok) tartalmazza a térkép. - M: 1:2 000 000 (17. ábra)

A Román Szocialista Köztársaság földrajzi atlasza (**Atlas Geografic Republica socialistă România**), 1985. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Nem ábrázolja a térkép sem a Kárpátkanyart, sem a hozzá tartozó szubkárpati rész nincs feltüntetve.
M: 1:750 000
(18. ábra)

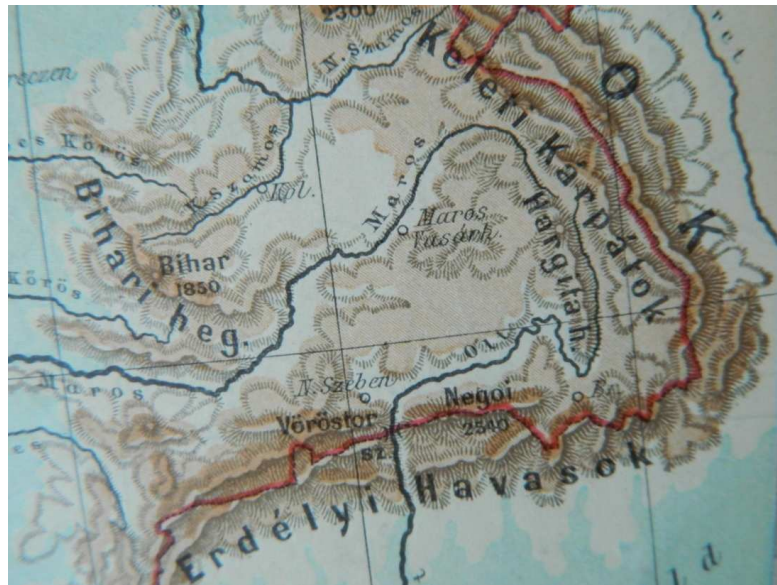
România: Földrajz. Domino. (**Romania: Geografie-geography. Domino.**), 1996. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Nem szerepel a Kárpátkanyar megírás, sem az előkárpatí részének neve. - M: 1:880 000 (19. ábra)

România domborzata (**Harta fizico-geografică a României**), 2010. – hipszometrikus domborzatábrázolás – A Kárpátkanyari-Szubkárpatók *Subcarpații Curburii* román névváltozatát használja a térkép. – M: 1:2 000 000 (20. ábra)

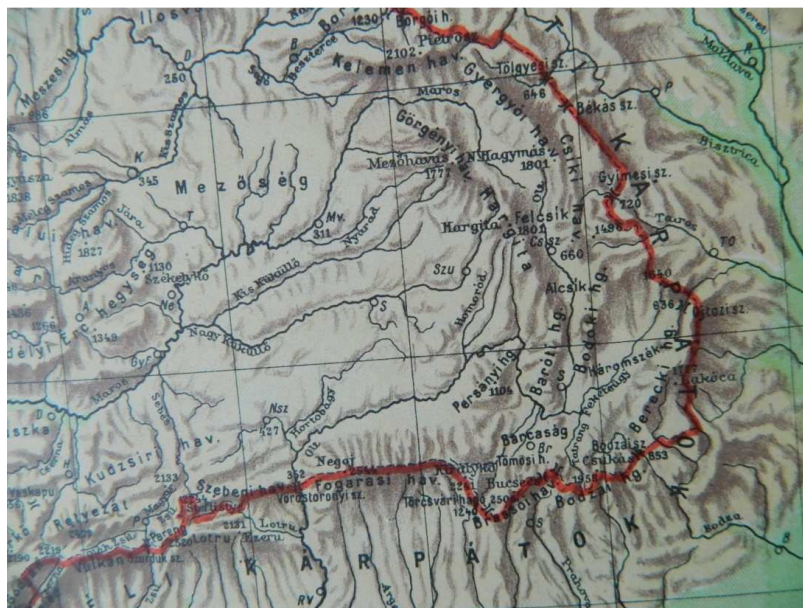
2. A Kárpátkanyar a magyar térképészetben

Ma Magyarországon a térképészet egy része, a kettős tájzsemlélet következtében, nem használja a Kárpátkanyar nevet, míg másik része 1999-től következetesen alkalmazza azt. Alábbiakban a XIX. század végétől kezdve a fontosabbnak ítélt iskolai- és világtalaszok ide vágó térképészletét mutatom be, röviden elemezve a térképi ábrázolást.

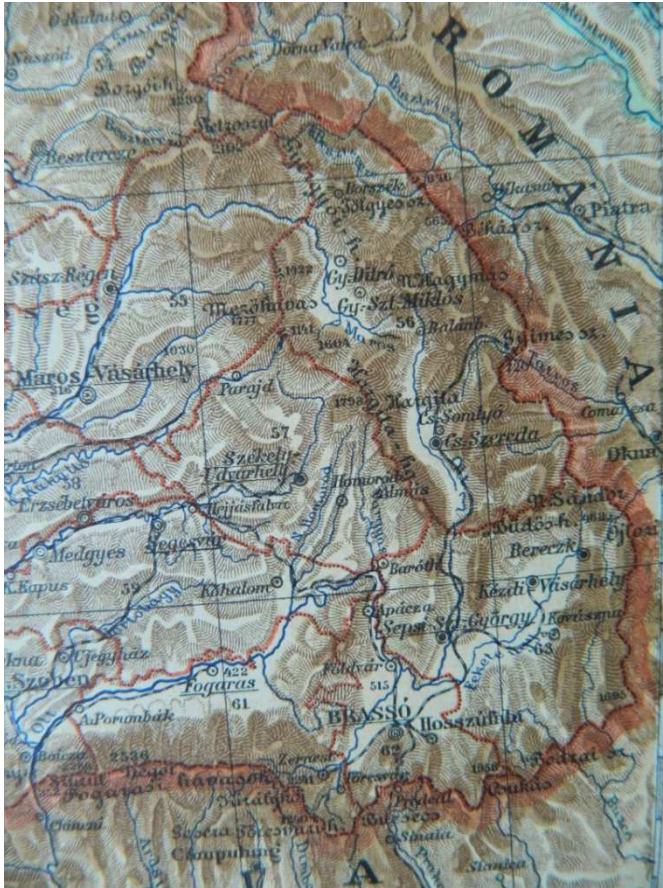

A Magyar korona országai, Galiczia és Bukovina, 1873. – lejtőcsíkozás - Csak a nagytájakat jelöli a térkép. Ekkor Erdély még Magyarország része volt. –

M: 1:3 700 000 (21. ábra)

Polgári iskolai atlasz, 1890. – árnyékolás – Nem tartalmazza a térkép a Kárpátkanyar megírást. – M: 1:2 500 000 (22. ábra)

Kis atlasz megyei térképekkel
(elemi népiskolák számára),
1896. – lejtőcsíkozás – Nem
jelenik meg a Kárpátkanyar
felirat a térképrészleten.

M: 1:2 400 000

(23. ábra)

Rendszeres földrajzi atlasz, 1906. – lejtőcsíkozás – A térképen nem jelenik meg a
Kárpátkanyar név. Kistájakból néhány fel van tüntetve. – M: 1:5 000 000 (24. ábra)

Földrajzi atlasz megyei térképekkel elemi népiskolák számára, 1909. –
 lejtőcsíkozás – Nem tartalmazza a Kárpátkanyar földrajzi nevet a térkép. –

M: 1:4 000 000 (25. ábra)

Népiskolai atlasz (Brassó vármegye térképével) 3. osztály számára, 1914. –
 lejtőcsíkozás – A Kárpátkanyar nevet nem tartalmazza a térkép,
 a kistájakat sem írták meg.

Méretarány nélkül

(26. ábra)

**Térképfüzet II. rész:
Budapest elemi népiskoláinak
IV., V. és VI. osztálya
számára, 1922. –**
hipszometrikus
domborzatábrázolás – Nem
található meg a Kárpátkanyar
földrajzi név.

M: 1:2 400 000

(27. ábra)

**Térképfüzet a népiskolák
számára, 1925. –** lejtőcsíkozás,
hipszometrikus
domborzatábrázolás – A bécsi
döntés utáni állapotot ábrázolja
a térkép, amelyen a
Kárpátkanyar földrajzi név nem
szerepel.

M: 1:2 500 000

(28. ábra)

Dr. Kogutowicz Károly polgári iskolai atlasza, 1930. – lejtőcsíkozás, hipszometrikus domborzatábrázolás – Nincs Kárpátkanyar felirat. – M: 1:2 500 000 (29. ábra)

Földrajzi atlasz a római katolikus népiskolák számára, 1936. – domborzatárnyékolás – Nem jelenik meg a Kárpátkanyar földrajzi név. – M: 1:2 500 000 (30. ábra)

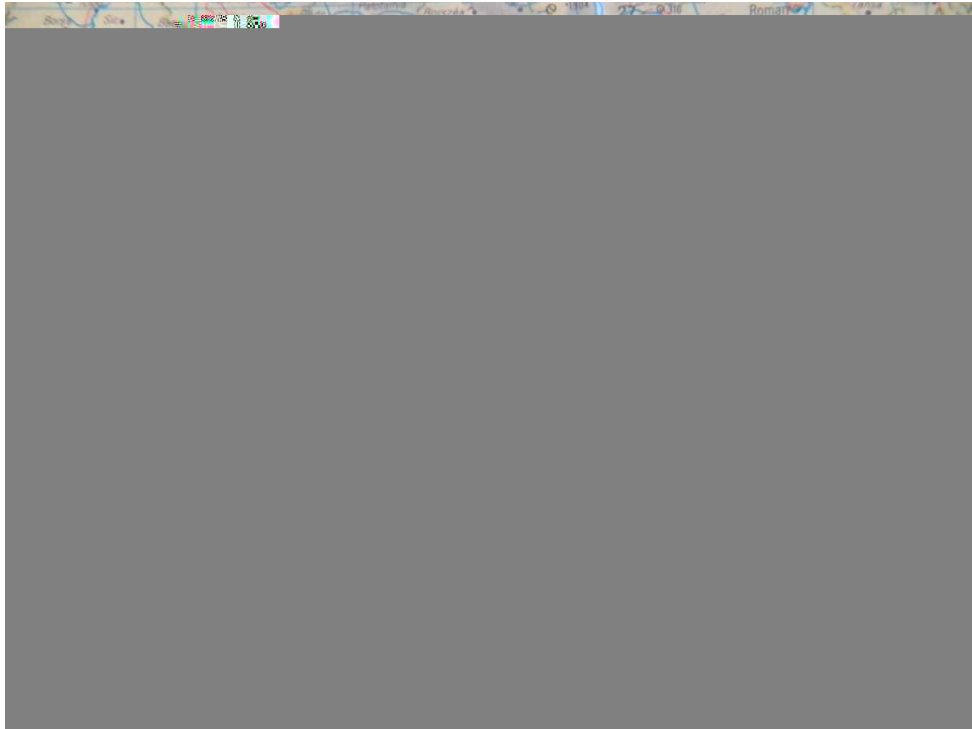
Földrajzi zsebatlasz, 1955. –
domborzatárnyékolás – Nincs
feltüntetve a Kárpátkanyar,
kistájákat csak részben jelöli.

Méretarány nélkül

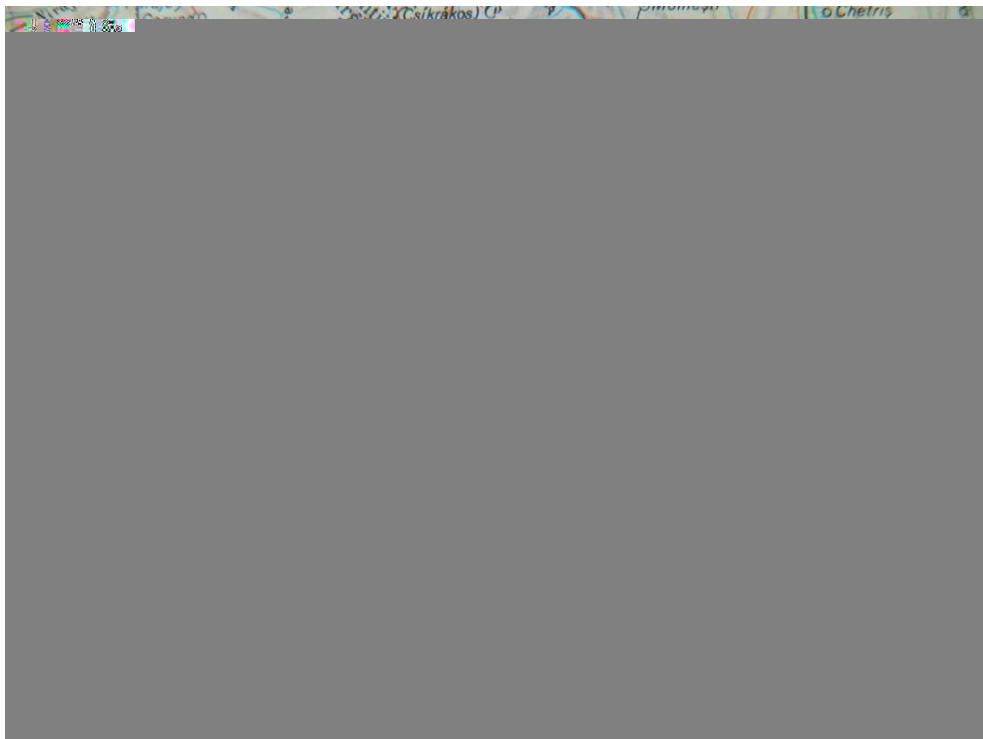
(31. ábra)

Földrajzi atlasz a középiskolák számára, 1958. – hipszometrikus domborzatábrázolás
– A térkép nem tartalmazza a Kárpátkanyar földrajzi nevet. 1950-60 között a románul
Oraşul Stalin névre átkeresztelt Brassó városnak magyar névként Brassót és nem
Sztálinvárost adták meg. – M: 1:2 500 000 *(32. ábra)*

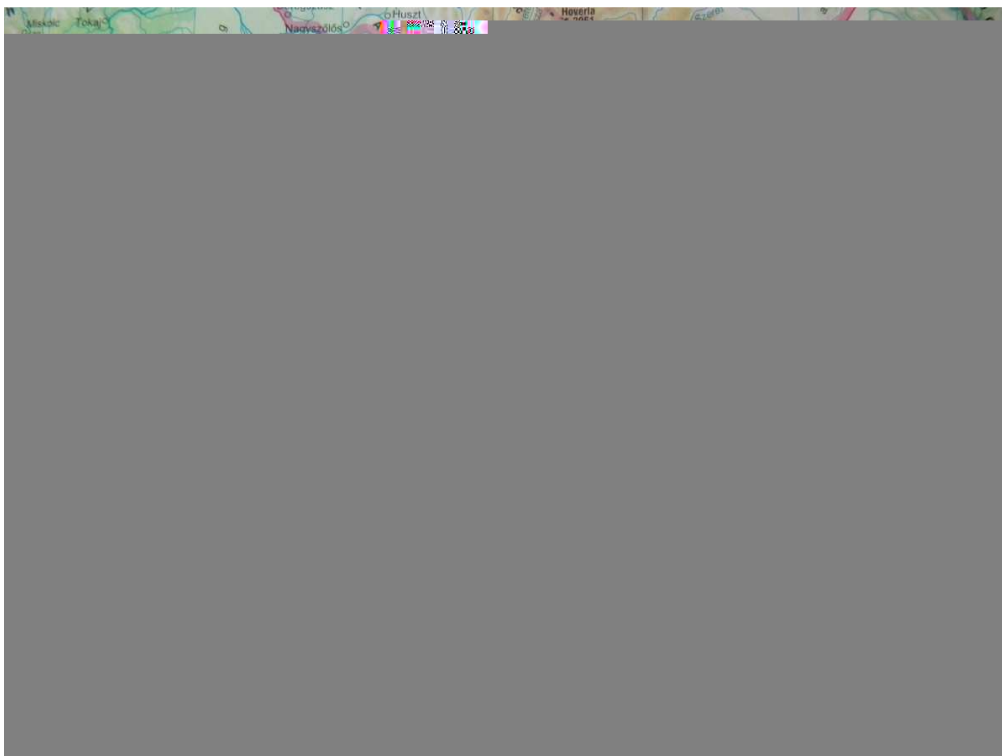
Képes politikai és gazdasági világtasz, 1971. – domborzatárnyékolás – A Kárpátkanyar földrajzi nevet nem tartalmazza a térkép. – M: 1:2 500 000 (33. ábra)

Officina képes világtasz, 1987. – domborzatárnyékolás – A térképen nem látható sem a Kárpátkanyar, sem a hozzá tartozó Előkárpátok. – M: 1:2 250 000 (34. ábra)

Cartographia Világtlasz, 1995. – hipszometrikus domborzatábrázolás, domborzatárnyékolás - A Kárpátkanyar feliratot nem tartalmazza a térkép. –
M: 1:2 500 000 (35. ábra)

Középiskolai földrajzi atlasz, 1999. – hipszometrikus domborzatábrázolás, domborzatárnyékolás – Nincs megjelenítve még a Kárpátkanyar és az Előkárpátok sem.
– M: 1:2 700 000 (36. ábra)

Európa (Kontinensről kontinensre), 2000. – domborzatárnyékolás – A térkép a nagytájakat ábrázolja, a Kárpátkanyart nem sorolták ezek közé.

Méretarány nélkül

(37. ábra)

Stiefel földrajzi atlasz, 2001. – hipszometrikus domborzatábrázolás, domborzatárnyékolás – Megjelenik a *Kárpátkanyar* felirat! – M: 1:2 600 000 (38. ábra)

Erdély Siebenbürgen Transylvania, 2002. – hipszometrikus domborzatábrázolás, domborzatárnyékolás – Nagytájakhoz hasonló megírással feltüntetik a *Kárpátkanyart*.

A Kárpátkanyari-Előkárpátok nem olvasható le a térképről. – Méretarány nélkül

(39. ábra)

Nagy képes földrajzi atlasz, 2004. – domborzatárnyékolás – Bár közigazgatási térkép, a nagytájakat mégis jelölik. Nagytájként ábrázolják a *Kárpátkanyart* is. –

M: 1:2 000 000 (40. ábra)

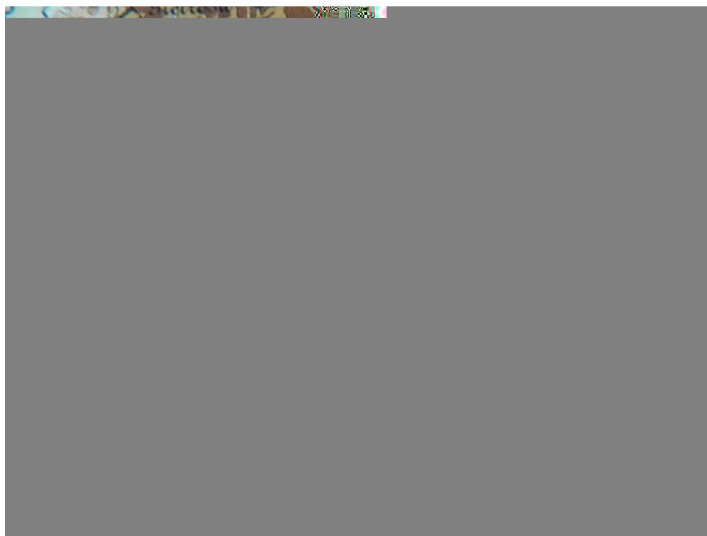
A Föld, ahol élünk, 2005. – domborzatárnyékolás – Egyes atlaszok, akárcsak ez, nem jelölik a Kárpátkanyart. A megyehatárokat feltünteti. –
M: 1:2 000 000 (41. ábra)

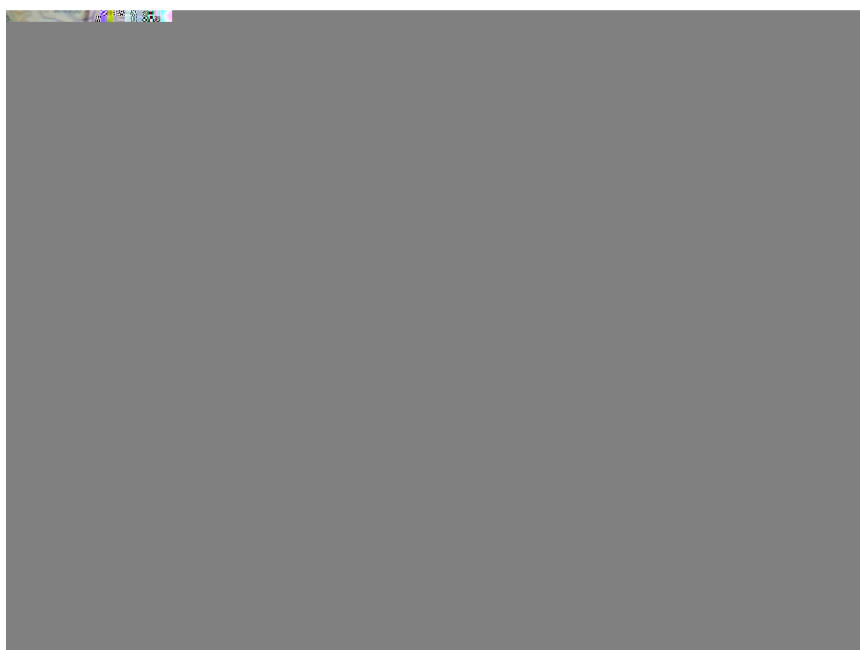
Midi Atlasz, 2009. – domborzatárnyékolás – A *Kárpátkanyar* a Keleti-Kárpátok részeként van ábrázolva. – M: 1:3 300 000 (42. ábra)

3. A Kárpátkanyar más kartográfiákban

Néhány, a magyar és román nyelvtől eltérő nyelvű, atlaszt is megvizsgáltam, amelyekről általánosságban elmondható, hogy nem tartalmazzák a Kárpátkanyar földrajzi nevet, - még nem alakult ki más nyelven, - érthető módon, hiszen még sem a román, sem a magyar földrajztudomány nem tekinti általánosan megjelenítendő elemnek, sőt a román kartográfia is két névváltozatot használ felváltva: *Carpații Curburii* és *Carpații de Curbură*. Íme, néhány példa:

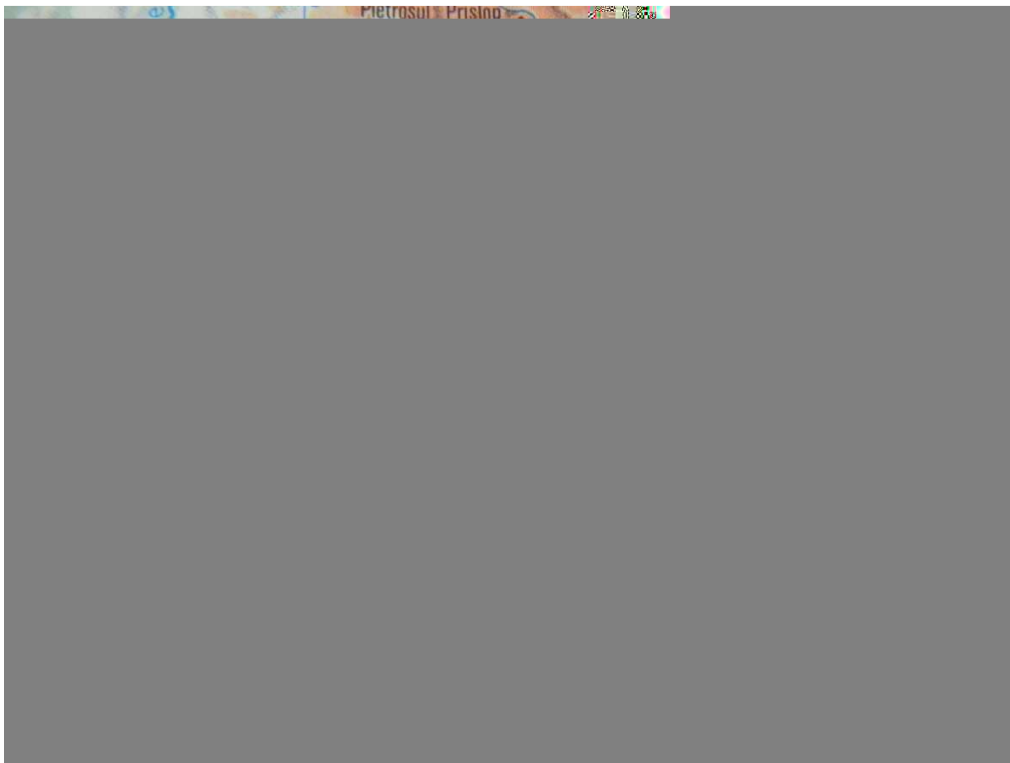
Atlas Geograficny, 1908. – hipszometrikus domborzatábrázolás - A kistájak nincsenek feltüntetve, a Kárpátkanyart nem jelöli. – M: 1:5 000 000 (43. ábra)

Atlas Mira, 1954. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Nem tartalmazza a Kárpátkanyar földrajzi nevet. - M: 1:2 500 000 (44. ábra)

Orosz földrajzi atlasz, 1976. – hipszometrikus domborzatábrázolás - Jól láthatóan, csak a nagytájakat tünteti fel, a Kárpátkanyart nem sorolja közéjük. –
M: 1:5 000 000 (45. ábra)

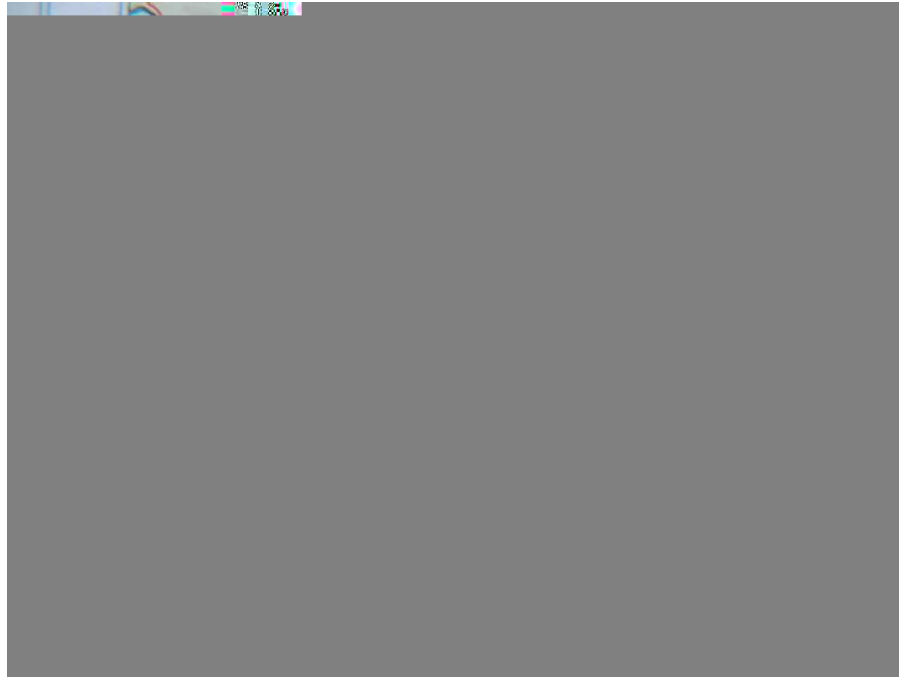
Seydlitz Weltatlas, 1984. – hipszometrikus domborzatábrázolás árnyékolással - Csak a nagytájakat ábrázolja a térkép. – M: 1:5 000 000 (46. ábra)

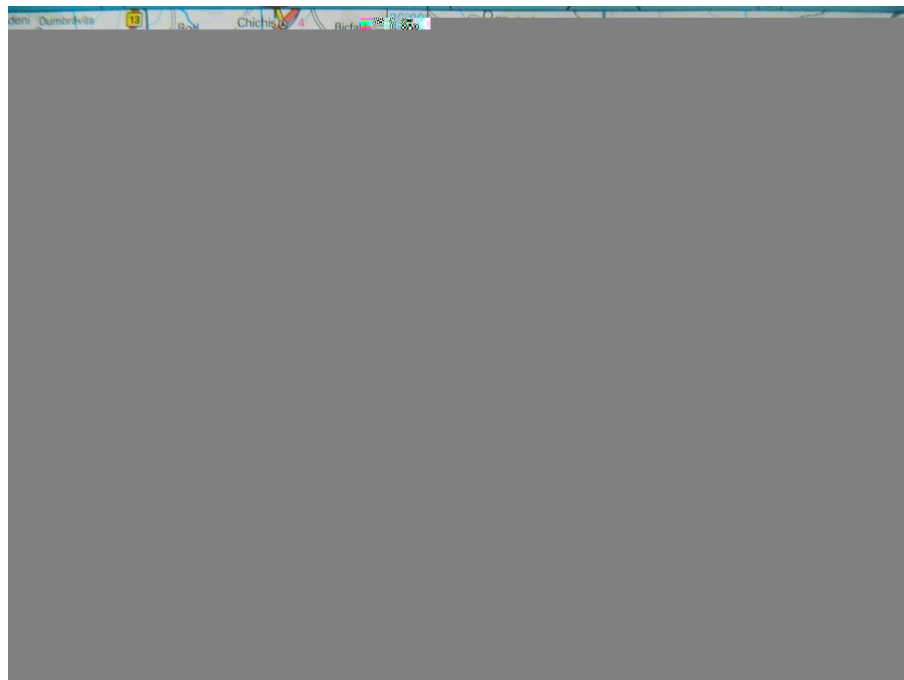
Britannica Atlas, 1994. – hipszometrikus domborzatábrázolás árnyékolással - Bár a kistájak egy része megtalálható a térképen, a Kárpátkanyar földrajzi nevet nem jelöli. –
M: 1:3 000 000 (47. ábra)

Pansles Geo Grafijas Atlants, 1999. – hipszometrikus domborzatábrázolás árnyékolással - Csak a nagytájak kerültek feltüntetésre, a Kárpátkanyart nem sorolja ide. – Méretarány nélkül (48. ábra)

The Times Comprehensive Atlas of the World, 2000. – hipszometrikus domborzatábrázolás – A térképrészlet nem tartalmazza a Kárpátkanyar földrajzi nevet, de a Déli-Kárpátok (*Carpații Meridionali*) részeként tünteti fel. - M: 1:6 000 000
(49. ábra)

Európa (autóatlasz), 2009. – hipszometrikus domborzatábrázolás – Kuriózum: a Svájcban kiadott autóatlasz feltünteti a *Carpații Curburii*-t (*Kárpátkanyar*) nagytáji megoldásként! – M: 1:8 000 000 (50. ábra)

Összegzés

Dolgozatomban megvizsgáltam és összefoglaltam a Kárpátkanyar történetiségét, áttanulmányoztam a rendelkezésemre álló forrásokat és igyekeztem a térképi ábrázolás szempontjából körültekintően megvizsgálni.

Sem a román, sem a magyar térképészet nem egységes a Kárpátkanyar földrajzi név használatában, de megállapítható, hogy az utóbbi évek térképészeti gyakorlatában a táj különállása egyre inkább jelentkezik, amelyet a két földrajztudomány egyes képviselői alá is támasztanak.

Fontosnak tartom megfelelő méretarányban és térképi tematikához kapcsolódóan a Kárpátkanyar földrajzi név használatát, amelyet alátámaszt a geológia és a geomorfológia is. Geológiai szempontból a Keleti-Kárpátok négy vonulatához képest, a Kárpátkanyar esetében csak a flis vonulat van jelen. Geomorfológiailag a Keleti-Kárpátok északi és déli része északnyugat-délkeleti irányítottságú, a vizsgált Kárpátkanyar pedig 90°-os fordulatot vesz. Ezáltal a Kárpátok egyik legszebb vidékét képezi.

A dolgozat készítéséhez felhasznált térképek és atlaszok

1. *ábra* – Vintilă Mihăilescu: Geografia fizică a României - Editura Științifică, București, 1969., 4. térképmelléklet, méretarány nélkül
2. *ábra* – Dr. Alexandru Roșu: Geografia fizică a României - Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980. – 24. oldal, méretarány nélkül
3. *ábra* - Cholnoky Jenő: Magyarország földrajza - Kráter Kiadó, Pomáz, 2010., ISBN 978-963-298-030-0 - térkép: első előzéklapon, méretarány nélkül
4. *ábra* – Prinz Gy., Cholnoky J., Gr. Teleki P., Bartucz L.: Magyar föld. Magyar faj, Babits Magyar – Amerikai Kiadó Rt., Szekszárd, 1990. - 295. oldal, méretarány nélkül
5. *ábra* – Bulla B., Mendöl T.: A Kárpát-medence földrajza - Lucidus Kiadó, Bp. 1999. (az 1947. évi kiadás alapján) – 137. oldal, méretarány nélkül
6. *ábra* – Balogh B. A., Bencze I., Benedek E., Bora Gy., Dudás Gy., Enyedi Gy., Jakucs P., Katona S., Lettrich E., Miklós Gy., Pécsi M., Sárfalvi B., Szegedi N., Székely A., Szilárd J., V. Tajti E.: Európa - Gondolat Kiadó, Budapest, 1975. – méretarány nélkül
7. *ábra* – Dr. Futó József: Kontinensek földrajza I. - Tankönyvkiadó, Budapest, 1988., ISBN 963-18-1247-2 – 197. oldal, méretarány nélkül
8. *ábra* – General Const. Teodorescu, Prof. N. A. Constantinescu: Atlas geografic istoric, economic și statistic (ediția 6.) – Institutului Cartografic „Unirea”, Brașov, 1934. – 34. oldal, M: 1:2 500 000
9. *ábra* - General Const. Teodorescu, Prof. N. A. Constantinescu: Atlas geografic istoric, economic și statistic (ediția 9.) – Institutului Cartografic „Unirea”, Brașov, 1935. – 35. oldal, M: 1:2 250 000
10. *ábra* – Monografia Geografică a Republicii populare române (I. Geografica fizică anexe) – Editura Academiei Republicii populare române, București, 1960. – 3. térképmelléklet, M: 1:1 500 000
11. *ábra* – A. Bârsan: Mic Atlas Geografic (ediția 2.) – Editura Științifică, București, 1967. – 5. oldal, M: 1:4 000 000

12. *ábra* – Eustațiu C. Gregorian, Victor Dumitrescu, Nicolae Gheorghe: Atlas geografic școlar – Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968. – 8-9. oldal, M:1:2 250 000
13. *ábra* – Eustațiu C. Gregorian, Victor Dumitrescu, Nicolae Gheorghe: Atlas geografic școlar – Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970. – 6. oldal, M: 1:2 250 000
14. *ábra* – Gheorghe Popescu: Atlas Geografic General - Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974. – 46-47. oldal, M: 1:2 000 000
15. *ábra* – Eustațiu C. Gregorian, Victor Dumitrescu, Nicolae Gheorghe: Atlas geografic școlar – Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977. – 8. oldal, M: 1:2 250 000
16. *ábra* – A. Bârsan: Mic Atlas Geografic (ediția 3.) – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978. – 277. oldal, 72. térkép, M: 1:3 200 000
17. *ábra* – Mircea Reahă: Atlas geografic general - Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980. – 18. oldal, M: 1:2 000 000
18. *ábra* – Atlas Geografic Republica Socialistă România - Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985. – 19. oldal, M: 1:1 750 000
19. *ábra* – Cori Simona Ion, Corina Firuță: Romania: Geografie-geography (puzzle-domino) – Alcor Edimpex, București, 1996. – 11. oldal, M: 1:880 000
20. *ábra* – România: Harta Fizico-geografică – Editor Aquila, Oradea, 2010. – falitérkép, M: 1:2 000 000
21. *ábra* – Stieler iskolai átlásza: A Magyar korona országai, Galiczia és Bukovina – Justus Perthes, Gotha, 1873. – 5. oldal, M: 1:3 700 000
22. *ábra* – Cholnoky J. dr., Czakó I.: Polgári iskolai atlasz – Magyar Földrajzi Intézet, Budapest, 1890. – 5. oldal, M: 1:2 500 000
23. *ábra* – Kogutowicz Manó: Kis atlasz megyei térképekkel (elemi népiskolák számára) – Magyar Földtani Intézet Rt., 1896. – 2. térkép, M: 1:2 400 000

24. *ábra* – Kozma Gy., Kőrösi A.: Rendszeres földrajzi atlasz (17. bővített kiadás) – Stampfel-féle könyvkiadó hivatal, Budapest, 1906. – 13. oldal, M: 1:5 000 000
25. *ábra* – Kogutowicz Manó: Földrajzi atlasz megyei térképekkel elemi népiskolák számára – Magyar Földrajzi Intézet Rt., Budapest, 1909. – 6. oldal, M: 1:4 000 000
26. *ábra* – Dr. Bárfy Zs., Dr. Kogutowicz K., Dr. Littke A.: Népiskolai atlasz (Brassó vármegye térképével) a III. osztály számára – Magyar földrajzi Intézet Rt. Budapest, 1914. – 7. oldal, méretarány nélkül
27. *ábra* – Ágotai B., Kogutowicz M.: Térképfüzet II. rész: Budapest elemi népiskoláinak IV., V. és VI. osztálya számára – Magyar Földrajzi Intézet Rt., Budapest, 1922. – 9. oldal, M: 1:2 400 000
28. *ábra* – Dr. Kogutowicz Károly: Térképfüzet a népiskolák számára – Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet, Budapest, 1925. – 3. oldal, M: 1:2 500 000
29. *ábra* – Dr. Kogutowicz Károly polgári iskolai atlasza – Magyar Királyi Állami térképészet, Budapest, 1930. – 5. oldal, M: 1:2 500 000
30. *ábra* – Földrajzi atlasz a római katolikus népiskolák számára – Szent István Társulat kiadása, Budapest, 1936. – 5. oldal, M: 1:2 500 000
31. *ábra* – Földrajzi zsebatlasz – Kartográfia Vállalat, Budapest, 1955. – 25. oldal, méretarány nélkül
32. *ábra* – Földrajzi atlasz a középiskolák számára – Kartográfia Vállalat, Budapest, 1958. – 25. oldal, M: 1:2 500 000
33. *ábra* – Képes politikai és gazdasági világtlasz – Kartográfia Vállalat, Budapest, 1971. – 5. oldal, M: 1:2 000 000
34. *ábra* – Officina képes világtlasz: A Föld és a természet –Officina Nova, Budapest, 1987., ISBN 963 8185 015 – 49. oldal, M: 1:2 250 000
35. *ábra* – Világtlasz – Cartographia, Budapest, 1995., ISBN 963 352 516 0 CM – 25. oldal, M: 1:2 500 000
36. *ábra* – Középiskolai földrajzi atlasz – Cartographia, Budapest, 1999., ISBN 963 352 553 5 CM – 9. oldal, M: 1:2 700 000

37. *ábra* – Nemerkenyi Antal: Európa (Kontinensről kontinensre) – Kossuth Kiadó, Budapest, 2000., ISBN 9630941767 – 123. oldal, méretarány nélkül
38. *ábra* – Földrajzi atlasz – Stiefel Euro Cart Kiadó, Budapest, 2001., ISBN 963 8536 3 06 CM – 19. oldal, M: 1:2 600 000
39. *ábra* – Várady P. P., Löwey L.: Erdély Siebenbürgen Transylvania – Péter Pál Kiadó, Veszprém, 2002., ISBN 96 86008 61 – első előzéklap, méretarány nélkül
40. *ábra* – Nagy Képes Földrajzi Atlasz – Hibernia Nova Kiadó Kft., Szlovákia, 2005. – 17. térkép, M: 1:2 000 000
41. *ábra* – A Föld, ahol élük – Cartographia Kft., Budapest, 2005., ISBN 963 352 001 0 CM – 43. oldal, M: 1:2 000 000
42. *ábra* – Midi atlasz – Szalay Könyvkiadó, Budapest, 2009., ISBN 978-963-251-081-1 – 7. térkép, M: 1:3 300 000
43. *ábra* – Romer: Atlas Geograficzny – Lwowie, 1908. – 2. térkép, M: 1:5 000 000
44. *ábra* – Atlas Mira – Moszkva, 1954. – 41. oldal, M: 1:2 500 000
45. *ábra* – Orosz földrajzi atlasz – 1976. – 20. oldal, M: 1:5 000 000
46. *ábra* – Seydlitz Weltatlas – CVK und Schroedel, Berlin, 1984. – 71. oldal,
M: 1: 5 000 000
47. *ábra* – Britannica Atlas – Encyclopedia britannica, Inc., Chicago, 1994., ISBN 0-85229-606-1 – 38. oldal, M: 1:3 000 000
48. *ábra* – Pasaules Geo Grafijas Atlants – Riga, 1999. – 26. oldal, méretarány nélkül
49. *ábra* – The Times Comprehensive Atlas of the World – Times Books, London, 2000., ISBN 0-7230-0792-6 – 43. oldal, M: 1:6 000 000
50. *ábra* – Európa (autóatlasz) – Cartographia, Switzerland, 2009. – 232. oldal, M: 1:800 000

Hivatkozott irodalom

[BULLA_1947] Bulla Béla, Mendöl Tibor: A Kárpát-medence földrajza - Lucidus Kiadó, Bp. 1999 (az 1947. évi kiadás alapján) [274-277. oldal]

[CHOLNOKY_1929] Cholnoky Jenő: Magyarország földrajza – Kráter Kiadó, Pomáz, 2010., ISBN 978-963-298-030-0, [31-33., 441-459. oldal]

[COTEȚ_1973] Prof. Dr. Petre Coteț: Geomorfologia României - Editura Tehnică, București, 1973. [162-166. oldal]

[ERDÉLY_2011] Szilágyi Palkó Pál: Erdély legszebb túraútvonalai – Totem Kiadó, Budapest, 2011, ISBN 978 963 590 464 8, [198-211. oldal]

[FARAGÓ_2012_m.a.] Faragó Imre: Sokrétű térképészet; fejezet: Domborzat és tájábrázolás - megjelenés alatt

[FUTÓ_1988] Dr. Futó József: Kontinensek földrajza I. - Tankönyvkiadó, Budapest, 1988., ISBN 963-18-1247-2, [193-202. oldal]

[KORNÉTA_2002] Erdélyi túrák (turistakalauz) – Kornétás Kiadó, Budapest, 2002.

[MÂNDRUȚ_2011] Octavian Mândruț: Románia földrajza – Tankönyv a VIII. osztály számára - Editura Didactică și Pedagogică R.A., Csíkszereda, 2011., ISBN 978-973-30-3021-8, [3-21. oldal]

[MIHĂILESCU_1969] Vintilă Mihăilescu: Geografia fizică a României - Editura Științifică, București, 1969. [40-47., 67-71. oldal]

[PRINZ_1944] Prinz Gy., Cholnoky J., Gr. Teleki P., Bartucz L.: Magyar föld. Magyar faj, Babits Magyar – Amerikai Kiadó Rt., Szekszárd, 1990. [305-306. oldal]

[ROȘU_1980] Dr. Alexandru Roșu: Geografia fizică a României - Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980. [18., 179., 182., 223-234. oldal]

[SZÉKELY_1975] Balogh B. A., Bencze I., Benedek E., Bora Gy., Dudás Gy., Enyedi Gy., Jakucs P., Katona S., Lettrich E., Miklós Gy., Pécsi M., Sárfalvi B.,

Szegedi N., Székely A., Szilárd J., V. Tajti E.: Európa - Gondolat Kiadó, Budapest, 1975. [273-277. oldal]

1. <http://hu.m.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rp%C3%A1tkanyar>
2. <http://lazarus.elte.hu/~zoltorok/Discovery/PrinzGyula/prinzelet.htm>
3. http://hu.wikipedia.org/wiki/Prinz_Gyula
4. http://hu.wikipedia.org/wiki/Cholnoky_Jen%C5%91
5. http://lazarus.elte.hu/~zoltorok/Discovery/cholnoky/cholnoky_elet.htm
6. <http://www.vajda-khely.sulinet.hu/bemutat/hirhd/ujak/bullab.htm>
7. <http://www.kfki.hu/physics/historia/historia/egyen.php?namenev=szekelya&nev5=Sz%E9kely+Andr%E1s>
8. http://ro.wikipedia.org/wiki/Vintil%C4%83_M._Mih%C4%83ilescu
9. <http://www.tvr.ro/articol.php?id=123705>
10. http://ro.wikipedia.org/wiki/Petre_Cote%C8%9B

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék oktatójának, tanszéki mérnökének, Faragó Imre tanár úrnak, aki egyben a témavezetőm is, a szakdolgozat elkészítése során nyújtott támogatásáért, valamint a kutatás során adódó nehézségek kiküszöbölésében nyújtott segítségéért.

Köszönöm továbbá a csíkszeredai Segítő Mária Katolikus Gimnázium, a Kájoni János Megyei Könyvtár, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék könyvtárosainak a feltétel nélküli, gyors segítségét.

Köszönöm családomnak, hogy biztosították a szakdolgozat megírásához szükséges körülményeket, és mindenben támogattak.